

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. บริบทของวัดท่าซุด
2. ศาสนาสำคัญของวัด
3. การพัฒนา
4. นโยบายการพัฒนาวัดของรัฐบาล
5. นโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2546
6. กิจกรรม 5 ส
7. การสนทนากลุ่ม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบความคิดในการวิจัย
10. สมมติฐาน

บริบทของวัดท่าซุด

จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุรุ่นต่อรุ่นกล่าวว่า “วัดท่าซุด” เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญและสถานที่ปฏิบัติธรรมของพุทธบริษัทสี่มาเป็นเวลาช้านาน เป็นที่น่าสังเกตได้อย่างหนึ่งในอดีตที่ผ่านมา สันนิษฐานว่า สถานที่แถวนี้ เคยเป็นที่ตั้งกองทัพของไทยและของพม่า ซึ่งได้ใช้เส้นทางบริเวณนี้สัญจรกัน ไปมา อีกทั้งยังมีถาวรวัตถุที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจเกิดขึ้นในสถานที่บริเวณนี้อยู่บ้าง เช่น วิหารหลวงพ่อใหญ่ ซึ่งสร้างมานานแล้ว

1. ลักษณะทั่วไปของวัดท่าซุด

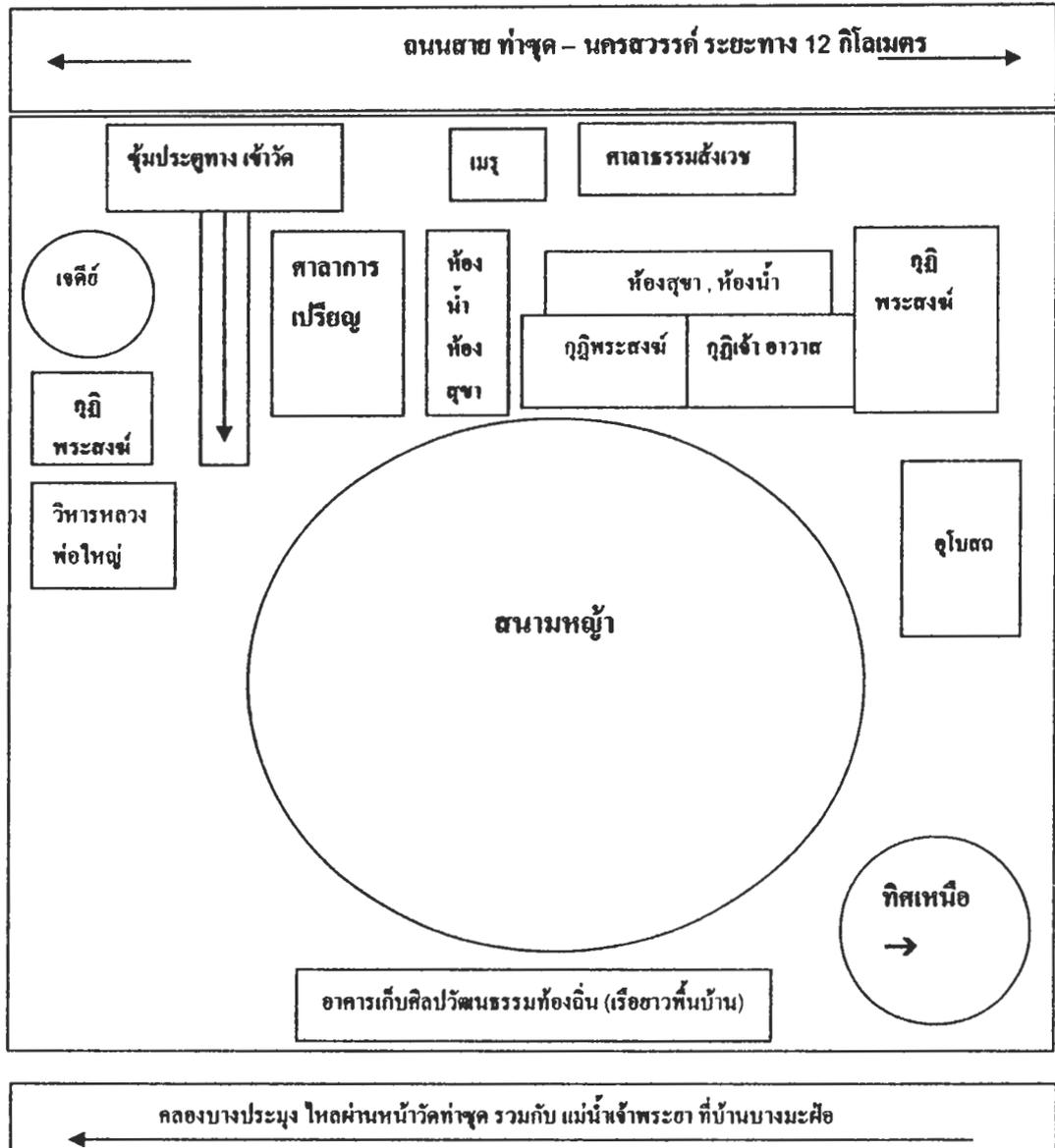
กรมการศาสนา (2530:143) อธิบายว่า วัดท่าซุด ตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลบางประมุง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดมหานิกาย เกิดขึ้นด้วยความศรัทธาของชาวบ้าน มีเนื้อที่ 74 ไร่ 2 งาน 59 ตารางวา ตามโฉนดเลขที่ 2980 พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่มอยู่ริมคลองบางประมุง วัดท่าซุด มีอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ดังนี้

1.1 อุโบสถ	จำนวน	1	หลัง
1.2 วิหารหลวงพ่อบุญ	จำนวน	1	หลัง
1.3 ศาลาการเปรียญ	จำนวน	1	หลัง
1.4 หอสมุดมนต์	จำนวน	1	หลัง
1.5 กุฏิสงฆ์	จำนวน	8	หลัง
1.6 ศาลาธรรมสังเวช	จำนวน	1	หลัง
1.7 ฌาปนสถาน	จำนวน	1	หลัง
1.8 ห้องน้ำห้องสุขา	จำนวน	20	ห้อง

คำบอกเล่าสืบต่อกันว่า ประมาณ พ.ศ. 2365 วัดท่าซุด มีเดิมนามว่า “วัดสองคลอง” และในราวปี พ.ศ. 2480 ก็ได้เปลี่ยนมาเป็น “วัดท่าซุด” กาลต่อมาในยุคปัจจุบันนี้ ชาวบ้านเรียกขานนามผิดเพี้ยนไปจากนามเดิม จึงเรียกกันติดปากว่า “วัดท่าซุด” ในปี พ.ศ.2438 วัดท่าซุด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เป็นวัดราษฎร์ที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติของคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 การบริหารจัดการวัดท่าซุด ได้จัด กิจกรรมที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในด้านการศึกษา พระปริยัติธรรม (แผนกธรรม) โดยเปิดเป็นโรงเรียนที่สอนพระปริยัติธรรมสำหรับพระภิกษุสงฆ์ และสามเณรที่บวชจำพรรษา ตั้งแต่ พ.ศ.2481 เป็นต้นมา

วัดท่าซุด มีอาณาเขตกว้างขวาง ในบริเวณพื้นที่ของวัดท่าซุด ทางด้านทิศใต้ มีหน่วยงานของรัฐบาลได้ใช้สถานที่ของวัดท่าซุด จัดตั้งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้ชื่อว่า โรงเรียนวัดท่าซุด เปิดทำการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มานานแล้ว และได้รับความนิยมนักเรียนในท้องที่ส่งบุตรหลานมาเข้ารับการศึกษามากมาย ปัจจุบันโรงเรียนแห่งนี้ได้ขอเปิดเพื่อเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาไปจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำให้ผู้ปกครองของเยาวชนในท้องที่ที่เคยส่งบุตรหลานไปเรียนในอำเภอและจังหวัดหันมาส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนที่โรงเรียนวัดท่าซุด แห่งนี้มากขึ้น

วัดท่าซุด เป็นวัดที่มีบรรยากาศร่มรื่น ศาลาการเปรียญของวัดท่าซุด ถูกสร้างขึ้นด้วยภูมิปัญญาของท้องถิ่น ศิลปะทรงไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นศาลาที่สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง ปัจจุบันมีค่าทางวัฒนธรรมมาก บริเวณหน้าวัดทางด้านทิศตะวันออกอยู่ติดลำคลองบางประมุง ซึ่งเป็นลำคลองสายหลักของท้องที่ ใช้อุปโภคและทำการเกษตรมาเป็นเวลาช้านาน เวลานั้นน้ำหลากในฤดูเทศกาลออกพรรษา มีประเพณีของท้องถิ่น ได้แก่ การแข่งขันเรือพื้นบ้านของแต่ละหมู่บ้าน ในชุมชนท้องถิ่นส่งมาชิงชัยในการแข่งขันกัน ทำให้บริเวณหน้าวัดท่าซุดเป็นที่สนุกสนานมาก วัดท่าซุด จึงเป็นเจ้าภาพหลักในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ในชุมชนได้เป็นอย่างดี (พระครูพรหมญาณวิกรม. 2541:18-19)

ภาพที่ 2.1 แสดงแผนผังอาคารและสิ่งปลูกสร้างภายในวัดท่าซุด

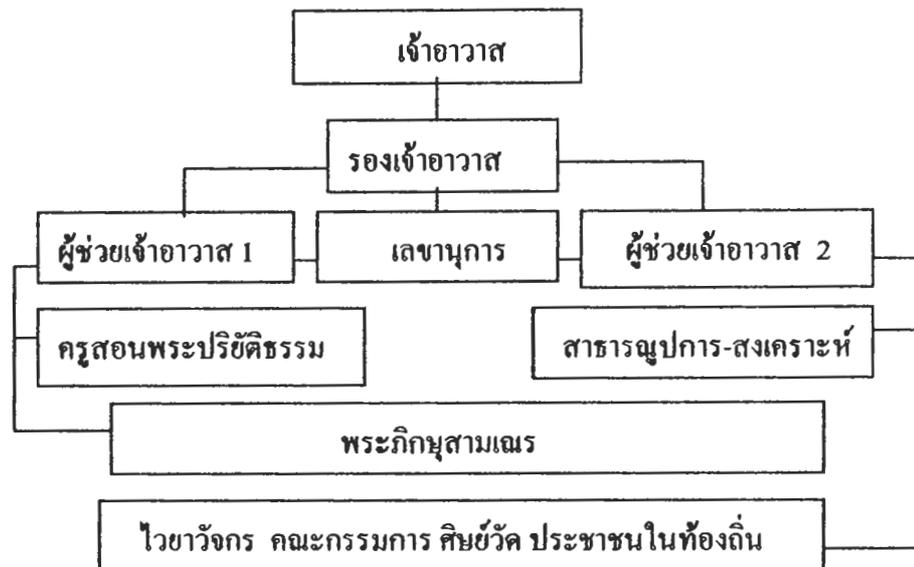
ที่มา: พระครูพรหมญาณวิกรม (2541:19)

2. ศักยภาพวัดท่าซุด

วัดท่าซุด เป็นวัดราษฎร์ที่ ได้รับการอุปถัมภ์จากพุทธศาสนิกชนในและนอกพื้นที่บริเวณวัด ตั้งอยู่ในชุมชน เป็นศูนย์กลางเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชุมชน มีศาลาการเปรียญที่สวยงาม เป็นศาลาไม้สักทรงไทยอายุร่วมร้อยปีซึ่งปัจจุบันหาชมได้ยากใช้จัดการประชุมอยู่บ่อยครั้ง พระสงฆ์ และคฤหัสถ์ อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านทุกคน เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาที่ ได้รับความไว้วางใจจากคณะสงฆ์ของอำเภอโกรกพระและจังหวัดนครสวรรค์ ให้เป็นเจ้าภาพจัด

อบรมพระสงฆ์ที่บวชใหม่ประจำปี (พระนวกะภูมิ) ครั้งละมาก ๆ โดยใช้บริเวณศาลาการเปรียญของวัดท่าซุด เป็นสถานที่อบรม

3. โครงสร้างการบริหารงานวัดท่าซุด

ภาพที่ 2.2 แสดงโครงสร้างการบริหารงานวัดท่าซุด

ที่มา : พระครูพรหมญาณวิกรม (2541:20)

4. วิสัยทัศน์วัดท่าซุด

วัดท่าซุด หมู่ที่ 1 ตำบลบางปรุง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นวัดราษฎร์ ที่มีคุณภาพ ในปี พ.ศ. 2552 มีการให้การศึกษาท้งบาลีและแผนกธรรม เป็นศูนย์รวมของชุมชนในท้องถิ่น และภาครัฐ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนให้การอบรมศึกษาและเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

5. พันธกิจวัดท่าซุด

- 5.1 ส่งเสริมการศึกษาแผนกบาลีและแผนกธรรม
- 5.2 เป็นศูนย์รวมของชุมชนในท้องถิ่น และภาครัฐ
- 5.3 ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5.4 ให้การอบรมศึกษาธรรมและเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม
- 5.5 สงเคราะห์กิจกรรมศาสนพิธีให้กับประชาชน
- 5.6 สงเคราะห์ทุนการศึกษานักเรียน

6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาวัดท่าซุด

6.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย พัฒนาให้มีความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการและคงสภาพทางบริบทให้ผสมผสานกับชุมชน เพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาภูมิทัศน์ได้สอดคล้องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ พัฒนาริเวณสถานที่ภูมิทัศน์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

6.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านศิลปะ ส่งเสริมภูมิปัญญาไทย สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

6.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคม สร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ให้ชุมชนมีพลัง ลด ละ เลิก อบายมุขและปลอดจากยาเสพติด

สรุป วัดท่าซุด เป็นวัดราษฎร์ ในสังกัดมหานิกาย ปกครองด้วยหนเหนือ ภาค 4 เป็นวัดขนาดเล็ก มีภิกษุจำพรรษาไม่เกิน 20 รูป ในแต่ละพรรษามีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม (แผนกธรรม) ปัจจุบันวัดท่าซุด กำลังร่วมมือกับทุกฝ่ายในท้องที่ ช่วยพัฒนาวัดให้มีความสะอาด ความสะดวก และมีสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นให้ได้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา (พระครูพรหมญาณวิกรม. 2541:21)

สาระสำคัญของวัด

1. ปฐมบทของวัด

สุริย์ มีผลกิจ (2541:100) อธิบายว่า ในครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าได้เสด็จดำเนินไปสู่พระราชานิเวศน์ของพระเจ้าพิมพิสาร พร้อมด้วยหมู่สาวกเมื่อเสด็จไปถึง ก็ทรงประทับนั่งพร้อมด้วยหมู่สาวก และพระเจ้าพิมพิสาร ก็ได้ถวายอาหารอันประณีตกับองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าและสาวกหมู่ใหญ่ เมื่อองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว ได้ทรงมีพระราชดำริกับ พระเจ้าพิมพิสาร ใจความว่า “ พระผู้มีพระภาคเจ้าพึงจะประทับจำพรรษาอยู่ที่ไหนดีหนอ ซึ่งเป็นสถานที่ ๆ ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก สะดวกด้วยการคมนาคม เหมาะสมกับการสนทนาธรรมแก่ประชาชน กลางคืนเงียบสงัด กลางวันไม่พลุกพล่าน เสียงไม่ดังกึกก้อง ควรเป็นที่หลีกเลี่ยงอยู่ตามสมณวิสัย ” พระเจ้าพิมพิสาร ได้ฟังดังนั้น ก็ทรงเลื่อมใสในองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าและหมู่สาวก จึงเกิดศรัทธาได้ถวายที่ดินให้กับพระพุทธศาสนาและองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าและหมู่สาวกให้สร้างวัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลในพระพุทธศาสนา มีชื่อว่า “ วัดเวฬุวัน ” ใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและที่จำพรรษาขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าและหมู่สาวกในกาลนั้น

2. ลักษณะทั่วไปของวัด

พระราชสุธรรมเมธี (2537:678-681) อธิบายว่า วัดทั้งหมดในประเทศไทยมี 30,000 กว่าวัด มีทั้งมหานิกาย และธรรมยุต เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งของสังคม มีที่ดิน สิ่งก่อสร้าง บุคลากร มีเงินและความศรัทธา ทุก ๆ ตำบลในประเทศไทยมีวัดครบหมดทุกตำบล วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในแต่ละท้องที่ วัดกับประชาชนมีความเกี่ยวเนื่องกันและกันอย่างแนบแน่นมาโดยตลอดทางด้านจิตใจและร่างกายส่งผลให้การพัฒนาประเทศมีความเจริญรุ่งเรืองมาโดยตลอด การแบ่งชนิดของวัดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 มีดังนี้

2.1 พระอารามหลวง หมายถึง วัดที่พระเจ้าแผ่นดิน สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราชได้ทรงสร้างปฏิสังขรณ์เป็นส่วนพระองค์ และพระบรมวงศ์ที่ทรงรับไว้ในความอุปถัมภ์บำรุงไว้ แบ่งได้ ดังนี้

2.1.1 พระอารามหลวงชั้นเอก หมายถึง วัดที่มีเจดีย์สถานที่สำคัญที่บรรจุบรมอัฐิ เช่น วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร ฯ

2.1.2 พระอารามหลวงชั้นโท หมายถึง วัดที่มีเจดีย์สถานที่สำคัญ เช่น วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร ฯ

2.1.3 พระอารามหลวงชั้นตรีและสามัญ หมายถึง วัดที่สำคัญประจำหัวเมือง เช่น วัดนครสวรรค์พระอารามหลวง

2.2 วัดราษฎร์ หมายถึง วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ขึ้นซึ่งได้รับอนุญาตสร้างวัดและประกาศถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507)

2.3 สำนักสงฆ์ หมายถึง วัดที่ถูกตั้งตามกฎหมาย แต่ยังไม่ได้ดำเนินการถึงขั้นตอนจนได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

3. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 เป็นกฎระเบียบที่พระสงฆ์ในประเทศไทยต้องยึดถือเป็นแนวระเบียบปฏิบัติโดยเคร่งครัดทุกระดับของการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย ในที่นี้จะขอกกล่าวอ้างถึงเป็นบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัด ดังนี้

(พระครุนิเทศน์สิกขาการ, 2552: 123-125)

มาตรา 31 วัด มีสองอย่าง

- (1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา
- (2) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

มาตรา 32 การสร้าง การตั้งวัด การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ในกรณียุบเลิกวัดทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นศาสนสมบัติกลาง

มาตรา 32 ทวิ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัยในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัดให้กรมการศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้ง ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 33 ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

- (1) ที่วัด คือ ที่ตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น
- (2) ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
- (3) ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตรา 34 การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือศาสนสมบัติกลางให้แก่ราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้อง และได้ค่าภาคกรรมาจกส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้ทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลโดยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือกรมการศาสนา แล้วแต่กรณีในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือศาสนสมบัติกลาง

มาตรา 35 ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และศาสนสมบัติกลางเป็นทรัพย์สินไม่อยู่ในความรับผิดชอบบังคับคดี

มาตรา 36 วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มิรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

- (1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- (4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

- (1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

- (2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกเสียไปจากวัด
- (3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทัณฑ์บนหรือขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา 39 ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

4. หมวดเบ็ดเตล็ด

การแต่งตั้ง ถอดถอนคฤหัสถ์เป็น ไวยาวัจกร

กรมการศาสนา (2542: 375-376) อธิบายว่า อาศัยความมติมหาเถรสมาคมฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2536) ดังนี้

ตามมาตรา 15 ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มหาเถรสมาคมไว้ ดังนี้

ข้อ 6 คฤหัสถ์จะได้รับการแต่งตั้งเป็น ไวยาวัจกรต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

- (1) เป็นชาย มีสัญชาติไทย นับถือพระพุทธศาสนา
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์
- (3) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ไวยาวัจกรได้
- (4) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ไวยาวัจกรได้
- (5) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบบรัฐธรรมนูญ
- (6) ไม่เป็นผู้ที่มีร่างกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือน

ไม่สมประกอบหรือมีโรคเป็นที่รังเกียจแก่สังคม

(7) ไม่เป็นผู้บกพร่องศีลธรรมอันดี เช่น มีความประพฤติเสเพล เป็นนักเลง การพนัน เสพสุราเป็นอาจณ หรือติดยาเสพติด

(8) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

(9) ไม่เป็นคนที่เคยถูกลงโทษให้ออกจากราชการ หรือองค์การของรัฐบาล หรือบริษัทห้างร้านเอกชนในความผิดหรือมีมลทินหมองในความผิดเกี่ยวกับเงิน

(10) ไม่เป็นผู้ที่เคยถูกลงโทษจำคุก เว้นไว้แต่ความผิดที่เป็นโทษหรือความผิดอันได้กระทำการประมาท

ข้อ 7 ในการแต่งตั้งไวยาวัจกรของวัดใด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้น ปรีกษาสงฆ์ในวัดให้พิจารณาคัดเลือกคฤหัสถ์ผู้ที่มีคุณสมบัติตามในข้อ 6 เมื่อมีมติเห็นชอบในคฤหัสถ์ใดก็ให้เจ้าอาวาสแต่งตั้งคฤหัสถ์นั้นเป็นไวยาวัจกรโดยอนุมัติของเจ้าคณะอำเภอ

ในการแต่งตั้งไวยาวัจกรตามความในวรรคต้น เพื่อความเหมาะสมจะแต่งตั้งไวยาวัจกรคนเดียวหรือหลายคนก็ได้

ในกรณีที่มีไวยาวัจกรหลายคน ให้เจ้าอาวาสมอบหมายหน้าที่การทำงานตามข้อ 4 แก่ไวยาวัจกรแต่ละคนเป็นหนังสือ

สรุป พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นกฎระเบียบปกครองคณะสงฆ์ ให้คณะสงฆ์มีอำนาจหน้าที่การควบคุมวัด การจัดตั้งวัด การยุบวัด การดูแลรักษาวัด ตลอดถึงผู้มีอำนาจปกครองรักษาวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม โดยปฏิบัติไม่ขัดกับพระธรรมวินัย

การพัฒนา

การพัฒนาวิวัฒนาการมาช้านานตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 18 จากผลงานของนักคิดมีชื่อเสียง เช่น Adam Smith และ Adam Ferguson แต่ทว่ามาได้รับความสนใจอย่างจริงจังเมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง (จาร์ส นวลนัม. 2540:11) ซึ่งผู้รู้ได้พยายามประมวลความรู้มาอธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาโดยวิธีการต่าง ๆ ในหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น ทฤษฎีความจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือทฤษฎีที่อธิบายถึงความค่อยพัฒนา และแนวคิดอีกหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตามก็มีความคิดเหล่านี้ยังต้องศึกษาวิเคราะห์กันต่อไปเพื่อค้นหาแนวทางให้เป็นที่ยอมรับกันได้ของทุก ๆ ฝ่าย และเหมาะสมสำหรับสังคมใดสังคมหนึ่ง ต่อไป

1. ความหมายของการพัฒนา

ทิตยา สุวรรณชญ (อ้างถึงใน จาร์ส นวลนัม. 2540:5) ได้รวบรวมเกณฑ์ซึ่งเป็นพื้นฐานในการให้ความหมายของคำว่าพัฒนาไว้ 10 แบบ ดังนี้

1. พิจารณาจากปัจจัยคั้นเหตุ โดยมุ่งที่จะเปรียบเทียบระหว่างสังคมที่พัฒนาแล้วกับสังคมค่อยพัฒนามว่ามีลักษณะใดที่แตกต่างกันบ้าง

2 พิจารณาจากการวิเคราะห์ประเด็นหลัก เป็นการมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง โดยเฉพาะ เช่นการพัฒนาจะต้องขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะรักษาระดับการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชากรต่อหัว เป็นต้น

3. พิจารณาโดยใช้สังคมตะวันตกเป็นตัวแบบ กล่าวคือ การที่จะพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมที่กำลังพัฒนา หรือค้อยพัฒนาให้เป็นไปตามรูปแบบของทางสังคมตะวันตกที่พัฒนาแล้ว

4. พิจารณาโดยใช้ขั้นตอนของสถานะการพัฒนา การพัฒนาแบบนี้เป็นการพิจารณาประเด็นปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งตัวแบบมาประกอบเข้ากับแนวพิจารณาทางประวัติศาสตร์แล้วแบ่งการพัฒนาออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังเช่น แนวคิดของ กัลตุง (Galtung, อ้างถึงในจาร์ส นวลนัม. 2540:6) ที่ได้แบ่งขั้นตอนการพัฒนาออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ สังคม คั้งเคิม สังคม โบราณ สังคม ทันสมัย และสังคมอนาคต

5. พิจารณาการรับและการปรับใช้ ซึ่งถือว่าวัฒนธรรมของทุกสังคมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะถ้าสามารถรับและปรับปรุงใช้ความรู้ของมนุษย์ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่เจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว สังคมจะพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

6. พิจารณาทั้งระบบสังคม เป็นที่พิจารณาการพัฒนากระบวนสังคมทั้งหมดว่าสังคมสามารถปฏิบัติหน้าที่ไปได้ตามปกติหรือไม่ โครงสร้างสังคมส่งเสริมและแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

7. พิจารณาจากการยึดตัวบุคคลเป็นหลักคือ เชื่อว่าการพัฒนา คือ การพัฒนาตัวบุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคม ดังนั้น การพัฒนาจึงต้องทำโดยการสร้างแบบของบุคคลที่พึงประสงค์ก่อนแล้วพัฒนาให้สมาชิกของสังคมเป็นไปตามแบบที่สร้างขึ้นมานั้น

8. พิจารณาโดยจำแนกความแตกต่างระหว่างสังคม เป็นการพิจารณาโดยใช้เครื่องมือที่เกี่ยวกับความร่ำรวย อำนาจ และปัจจัยอื่น ๆ แล้วเรียงลำดับการพัฒนา

9. พิจารณาโดยยึดเป้าหมายของการพัฒนาเป็นหลัก โดยถือว่าการพัฒนา คือการจะกระทำการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้วอย่างชัดเจน

10. พิจารณาการพัฒนาในฐานะที่เป็นคุณค่าทั้งสังคม โดยถือว่าสังคมแต่ละสังคมมีความเจริญไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น การพัฒนาจึงได้แก่การกระทำให้สังคมแต่ละสังคมมีความเจริญไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น การพัฒนาจึงได้แก่การกระทำให้สังคมที่เจริญน้อยกว่ามีความเท่าเทียมกับสังคมที่เจริญมากกว่านั่นเอง

จากเกณฑ์ต่าง ๆ จึงมีผู้ให้ความหมาย คำว่าการพัฒนาแตกต่างกัน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า “ ทำให้เจริญ ” ในที่นี้หมายถึงการเจริญทางวัตถุและทางจิตใจ จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ ทำให้ผู้ที่ได้รับการพัฒนาเป็นคนเจริญ ดังที่เรียกกันในทางโลกว่า “ อารยชน ” (สมพร เทพสิทธา. 2538:1)

เจเลียว บุรีภักดี (2547:1) อธิบายว่า การพัฒนา หมายถึง การนำความรู้ แนวคิดทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียน จากคำบอกเล่า หรือจากประสบการณ์ มาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติ หรือแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหา การรักษาสภาพปัจจุบันไม่ให้เปลี่ยนแปลงหรือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ผู้ทำการพัฒนาอาจจะเป็นบุคคลกระทำเพื่อตนเอง หรือกระทำเพื่อคนอื่นในสังคม หรือบุคคลนั้นกระทำเพื่อรัฐบาล หรือผู้มีอำนาจทางการปกครองพัฒนาเพื่อสังคม หรืออาจจะเป็นฝ่ายผู้อื่นโดยทั่วไปก็ได้

ธงชัย สุภานุชาติ (2542 :2) อธิบายว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่ดำเนินการไปเรื่อยๆ ไม่มีสิ้นสุด มุ่งบุคคลไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขสาเหตุแห่งความค้ำของประชาชนทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ระยะเวลาต่างๆ ได้มีความพยายาม ที่จะมุ่งเป้าหมายการพัฒนาไปสู่ชนชั้นในระดับต่าง ๆ ระดับท้องถิ่น ระดับหมู่บ้าน โดยยึดหลักการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงให้พึ่งตนเอง

พิทยา ว่องกุล (2542:2) อธิบายว่า การพัฒนา เป็นการปฏิรูปทุกชนิด เป็นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่ตั้งอยู่บนรากฐานเดิมๆของสังคม ไม่ว่าจะเป็นชนบทรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม องค์ความรู้ ภูมิปัญญาเดิม ยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็นยุทธวิธีการประพฤติกปฏิบัติที่ผสมผสานเข้ากับเป้าหมายให้สำเร็จขึ้นมา รูปแบบการพัฒนามีอยู่มากมายหลายรูปแบบ เน้นการพัฒนาเพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน (Basic needs oriented) ของการพัฒนา มุ่งเน้นให้ทุกคน ในสังคม และครอบครัวมีปัจจัยสี่ที่เพียงพอในการดำรงชีพ และยืนอยู่บนขาของตนเองได้ในสังคม

จิตตา สุวรรณชฎ (อ้างถึงในจรัส นวลน้อม. 2540:7) อธิบายว่า การพัฒนา “ เป็นกระบวนการในการอันที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการจัดสรรทรัพยากรของสังคม เพื่อการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ”

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (อ้างถึงในจรัส นวลน้อม. 2540:7) อธิบายว่า การพัฒนา “ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนเอาไว้ล่วงหน้าแล้ว (Planned change) ซึ่งทิศทางที่กำหนดหรือวางแผนไว้นี้ ย่อมจะเป็นไปในลักษณะที่พึงปรารถนาของสมาชิกในสังคมนั้น (Desired change)

แคทซ์ (Saul M. Katz;อ้างถึงในจรัส นวลน้อม. 2540:7) อธิบายว่า การพัฒนา “ การเปลี่ยนแปลงฐานะของสังคมจากระดับหนึ่ง ไปสู่อีกระดับหนึ่งที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น และต้องการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมด้วย”

โรเจอร์และชูเม็คเกอร์ (E.M. Rogers and F.F. Shoemaker;อ้างถึงในจรัส นวลน้อม. 2540:7) อธิบายว่า การพัฒนา “ เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างหนึ่งที่มีคิดใหม่ถูกนำเข้าสู่ระบบสังคม ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มรายได้ต่อหัวให้สูงขึ้น และปรับปรุงระดับการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น โดยผ่าน

กรรมวิธีการผลิตที่ทันสมัยกว่า และการจัดการองค์รทางสังคมที่มีสมรรถภาพดีกว่า การพัฒนาเป็นการปรับปรุงให้ทันสมัยในระดับระบบสังคม”

ไมร์ดัล (Gunnar Myrdal;อ้างถึงในจาร์ส นวลนัม. 2540:7) อธิบายว่า การพัฒนา “เป็นกระบวนการเคลื่อนย้ายจากการด้อยพัฒนา (Underdevelopment) ให้หลุดพ้นจากความหมายยากจนซึ่งจะแสวงหาและบรรลุถึงได้อย่างแท้จริงโดยวิธีการวางแผนเพื่อการพัฒนา (Planning for development) กล่าวคือ การพัฒนาเป็นการปรับปรุงเงื่อนไขที่ไม่พึงปรารถนาต่างๆ ในระบบสังคมเงื่อนไขซึ่งทำให้ภาวการณ์ด้อยพัฒนาเป็นอยู่ตลอดไป”

สรุป มีผู้ให้คำนิยามความหมายการพัฒนาไว้มากมายและแตกต่างกันไปตามคำนิยามหรือตามความเชื่อที่เป็นพื้นฐาน การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามกาลเวลาที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป และอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนา คือกระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้น

2. ลักษณะทั่วไปของการพัฒนา

จาร์ส นวลนัม (2540: 9 -10) อธิบายว่า คำว่า “การพัฒนา” เป็นคำที่มีความหมายแตกต่างกันมากที่สุดคำหนึ่ง ทั้งนี้การพัฒนา เป็นแนวความคิดเชิงปทัสถาน (Norminative concept) มีเป้าหมายและลักษณะของการเปรียบเทียบคุณลักษณะของสภาวะหนึ่งกับสภาวะอื่น ดังนี้

ในประเด็นแรก การพัฒนาเป็นแนวความคิดเชิงปทัสถาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การที่การพัฒนาที่มีค่าการพัฒนามีค่านิยมสอดคล้องด้วยนั้น เป็นเหตุผลหลักของการที่ทำให้การพัฒนามีความหมายแตกต่างกันมากมาย เพราะในการกำหนดความหมาย เป้าหมาย รวมทั้งแนวทางและการวัดผลของการพัฒนา ย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยมของผู้ที่กำหนดเป็นสำคัญและค่านิยมดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา

ในประเด็นที่สอง การพัฒนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับเป้าหมาย ซึ่งโดยทั่วไปแสดงถึงสภาวะอันพึงปรารถนาของสังคม ไม่ว่าจะเป็นไป ในทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจแต่จะเป็นเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับค่านิยมของผู้ที่กำหนดเป้าหมายหรือสภาวะอันพึงปรารถนานั้น กล่าวคือ บางคนมองว่าการพัฒนาคือสภาวะของการพัฒนาแล้ว ในขณะที่อีกหลายคนมองการพัฒนาในความหมายของกระบวนการ (Process) ของความก้าวหน้าหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นตามเกณฑ์หรือเป้าหมายของการพัฒนาตามที่กำหนดไว้

ในประเด็นสุดท้าย การพัฒนาเป็นแนวคิดที่มีลักษณะของการเปรียบเทียบสภาวะหนึ่งกับอีกสภาวะหนึ่ง เช่น มองว่าภาวะที่ทันสมัยนั้นต่างจากภาวะที่ล้าหลัง โดยสิ้นเชิง ทั้งในแง่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ค่านิยม และสติปัญญา

3. จุดมุ่งหมายของการพัฒนา

กูเลท์ (D.Goulet;อ้างถึงในจาร์ส นวลนึม .2540: 10 -11) อธิบายว่า การพัฒนาเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้น เป้าหมายสุดท้ายการพัฒนาก็คือ ความเจริญหรือการที่ชีวิตมีความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม ได้อธิบายจุดมุ่งหมายอย่างกว้างของการพัฒนาเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าไว้ ดังนี้

1. เพื่อการดำรงคงอยู่ของชีวิต ได้แก่ ความสามารถในการได้มาซึ่งสิ่งจำเป็นพื้นฐาน เพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้
 2. เพื่อความมีเกียรติและศักดิ์ศรี ได้แก่ การได้รับการศึกษา การมีงานทำมีสถานภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม
 3. เพื่อความอิสระ เสรีภาพ ได้แก่ ความสามารถที่จะกำหนดอนาคตของตนเอง ความสามารถในการเลือก ความสามารถในการการปลดปล่อยชีวิตจากความเป็นทาสเครื่องมือของบุคคลอื่น จากความทุกข์ยาก จากความไม่รู้ และจากความหลงเชื่อในสิ่งมกมายทั้งหลาย
- ส่วนจุดมุ่งหมายของการพัฒนาในการปฏิบัติการจำแนกได้ 3 ประการ ดังนี้
1. เพื่อแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหา หมายถึง การคลี่คลายภาวะที่มีความทุกข์ยากที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป ดังนั้น บุคคลใดหรือประเทศที่ยังมีปัญหาความทุกข์ยากอยู่ก็ถือว่าบุคคลนั้นหรือประเทศนั้นยังขาดการพัฒนาอยู่มาก
 2. เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ หมายถึง ในกรณีที่เห็นว่ามิบางสิ่งบางอย่างมีประโยชน์ แต่ยังไม่มีการสร้างขึ้นไว้ก็ควรที่นักพัฒนาจะสร้างขึ้น แม้ในขณะนั้นยังไม่เกิดปัญหาเดือดร้อน หรือขาดแคลนอย่างชัดเจนก็ตาม โดยหวังว่าในอนาคตสิ่งนั้นจะยังเกิดประโยชน์
 3. เพื่อบำรุงการรักษาสิ่งที่ดีอยู่ให้คงอยู่ตลอดไป หมายถึง การมีวัตถุประสงค์ของหรือภาวะทางนามธรรมหรือจิตใจ อันเป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้ว เจริญอยู่แล้ว ก็ควรต้องบำรุงรักษาให้คงอยู่ต่อไป
- สรุป มีผู้ให้คำนิยามความหมายการพัฒนาไว้มากมายและแตกต่างกันไปตามคำนิยามหรือตามความเชื่อที่เป็นพื้นฐาน การพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามกาลเวลาที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม และอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนา คือกระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้น

นโยบายการพัฒนาวัดของรัฐบาล

กรมการศาสนา (2531:11) อธิบายว่า รัฐบาลเพิ่งจะเริ่มมีนโยบายการพัฒนาวัด พร้อมกับใช้คำนี้ในการพัฒนาบ้านเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2503 มาตั้งแต่ ในครั้งนั้นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาเห็นว่าวัดวาอารามอันเป็นที่เคารพพระพุทธศาสนามีความเสื่อมโทรมไม่

ไม่เรียบร้อยเหมาะสมอยู่หลายประการ รัฐบาลจึงได้มีนโยบายรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ได้พิจารณาเห็นว่า เรื่องพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งน่าจะมีแผนและโครงการทำนุบำรุงพระศาสนาเช่นเดียวกับแผนและโครงการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ ดังนั้น ในขั้นแรกจึงขอให้กระทรวงศึกษาธิการ ได้ช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะในกิจการ 3 ประการ คือ

1. กิจการที่จะลงมือทำได้ทันที เช่น การรักษาความสะอาดตามสุขลักษณะ กำจัดสิ่งปฏิกูลโสโครก จัดทำความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปลูกและบำรุงรักษาพฤกษชาติ และซ่อมแซมสิ่งชำรุดปรักหักพังเล็ก ๆ น้อย ๆ กิจการที่กล่าวนี้ต้องทำทันทีและทำตลอดไป
2. กิจการที่ใช้เงินมากต้องค่อยทำไป เช่นการบูรณะเจดีย์สถาน โบสถ์ รัฐบาลจะพยายามคั้งงบประมาณให้ เพื่อบำรุงรักษาวัตถุอันมีค่า
3. งานรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของสถานัน จะต้องรีบทำทันทีเหมือนกัน วัดต้องเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณรผู้ทรงศีล คนธรรมดาอยู่ในวัดได้เฉพาะศิษย์วัดเพื่อปฏิบัติพระสงฆ์ และเล่าเรียน คนประเภทอื่นไม่ให้พักอาศัยเพราะทำความไม่สะดวกแก่ภิกษุ และอาจทำความเสื่อมเสียให้แก่พระพุทธศาสนาได้

1. การตอบสนองนโยบาย พ.ศ. 2503

กรมการศาสนา (2531:12) อธิบายว่า เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้น คณะรัฐมนตรีจึงได้อนุมัติให้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารส่วนกลางฝ่ายอาณาจักรตามโครงการเชิดชูทำนุบำรุงวัดรักษาวัดในด้านการพัฒนา ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงต่าง ๆ และอธิบดีกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ โดยอธิบดีกรมการศาสนาเป็นกรรมการเลขานุการ คณะกรรมการชุดนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อให้มีหน้าที่ปรับปรุงเชิดชูวัดวาอาราม ในพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของประชาชน

ส่วนทางด้านพุทธจักร ก็มีความเคลื่อนไหวที่จะสนองตอบนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาวัดเช่นกัน โดยคณะสังฆมนตรีได้ร่วมกันพิจารณากำหนดโครงการ ดังนี้

1. ให้วัดต่างๆ ทั่วราชอาณาจักรได้รู้จักพัฒนาการทำนุบำรุงรักษาวัดด้วยวิธีการช่วยตนเอง
2. อบรมพระสังฆาธิการในส่วนท้องถิ่นให้รู้หลักการและวิธีการดำเนินงานพัฒนาการทำนุบำรุงรักษาวัด เพื่อให้เป็นหัวแรงสำคัญในการปรับปรุงรักษาวัด
3. คณะกรรมการบริหารส่วนกลางและคณะกรรมการการบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ช่วยเหลือ สนับสนุน แนะนำทางวิชาการ และจัดอุปกรณ์สำคัญเท่าที่จำเป็นมาร่วม

4. เน้นให้มีความร่วมมือและการประสานงานระหว่าง คณะกรรมการเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการด้านต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาค เจ้าคณะพระสังฆาธิการ และคณะกรรมการในท้องถิ่นนั้น ส่วนการพัฒนาก็ได้กระทำตามความสำคัญ ดังนี้

1. พระอารามหลวงที่มีปูชนียสถานและมีชาวต่างประเทศเที่ยวชม
2. วัดราษฎร์ที่มีปูชนียสถาน และมีชาวต่างประเทศเที่ยวชม
3. พระอารามหลวงที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชน และมีชาวต่างประเทศผ่านไปมาเสมอ
4. วัดราษฎร์ที่ตั้งอยู่ในชุมชน และมีชาวต่างประเทศผ่านไปมาเสมอ
5. พระอารามหลวงทั่วไป
6. วัดราษฎร์ทั่ว ๆ ไป

2. การบริหารตามนโยบาย พ.ศ. 2503

กรมการศาสนา (2531:13) อธิบายว่า การแต่งตั้งคณะกรรมการให้การดำเนินการเป็น 2 คณะ ดังนี้

2.1 คณะกรรมการบริหารส่วนกลาง ประกอบด้วยคณะสังฆมนตรีฝ่ายพุทธจักร และคณะกรรมการฝ่ายอาณาจักรจักร คณะสังฆมนตรี เป็นคณะกรรมการฝ่ายพุทธจักร โดยตำแหน่ง ส่วนกรรมการฝ่ายอาณาจักรคณะรัฐมนตรีเป็นคณะกรรมการ โดยตำแหน่ง มีอธิบดีกรมการศาสนา เป็นเลขานุการคณะกรรมการ

2.2 คณะกรรมการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัด อำเภอ ตำบลและวัด โดยให้ คณะกรรมการในระดับต่าง ๆ รับผิดชอบ

เพื่อให้งานนี้ ได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการต้องมีการใช้จ่ายตามความเหมาะสมและจำเป็น ได้กำหนดงบประมาณบำรุงรักษาวัด ดังนี้

1. เงินศาสนสมบัติของวัด
2. เงินจากศรัทธาบริจาคของประชาชน
3. งบประมาณแผ่นดิน

ส่วนการตรวจสอบและวัดผลการดำเนินงานนั้น กำหนดให้กระทำได้ทั้งก่อนและหลัง การดำเนินงานรวมทั้งดำเนินงานไปแล้ว ต้องให้มีการรายงานผลการพัฒนาในรอบเดือนเป็นอย่างน้อยต่อเจ้าหน้าที่ตามลำดับชั้นจนถึงสูงสุด

3. การพัฒนาวัดให้รับกับนโยบาย พ.ศ.2503

กรมการศาสนา (2531:17) อธิบายว่า ตามที่กล่าวมาแล้ว รัฐบาลได้ลงมติอนุมัติให้ใช้ โครงการเชิดชูทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา มีการพัฒนาทำนุบำรุงวัดวาอารามที่อยู่ด้วยคณะรัฐบาลได้ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินตาม โครงการให้สำเร็จตามเป้าหมาย จึงดำเนินการแต่งตั้งให้มีผู้

รับผิดชอบการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่ทำโครงการพัฒนาวัดทั่วราชอาณาจักร วางแผนการประสานงานกับทบวง กรม ต่าง ๆ ในหลักการสำคัญในการพัฒนาวัดคณะกรรมการถือปฏิบัติ คือ หลักการควบคุมความสะอาดเรียบร้อยภายในวัดการกำหนดเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตจัดผลประโยชน์ของวัดตลอดจนการห้ามมิให้บุคคล ซึ่งมีเชื้ออารามิกชนปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัยภายในวัด

รัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะรัฐบาลที่บริหารประเทศในระหว่างนั้น ทำหน้าที่ เป็นผู้นำบริหารประเทศ ได้ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา มองเห็นว่าพระพุทธศาสนานั้น มีความสำคัญกับสังคมในประเทศไทยเป็นอย่างมากจึง ได้ออกเป็นนโยบายให้ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาควบคู่กันไปทั่วราชอาณาจักรในขณะนั้น

4. การบูรณะวัดพัฒนาวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2546: 12) อธิบายว่า การบูรณะวัด หมายถึง ให้ดำเนินนโยบายสำหรับการบูรณะปฏิสังขรณ์วัด จัดการพัฒนาวัดเพื่อเสริมสร้างศาสนสถาน ให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน จัดการพัฒนาวัดให้มั่นคงถาวรได้เหมาะสมกับที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และที่ปฏิบัติธรรม โดยให้วัดมีการพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่ เสนาสนะให้เหมาะสม มีการรักษาความสะอาด ความสงบเรียบร้อย สร้างบรรยากาศให้ร่มรื่น คุศวยงาม และจัดให้วัดเป็นศูนย์กลาง ที่เหมาะสมแก่การมาบำเพ็ญคุณงามความดี ให้เกิดแหล่งเรียนรู้ทางภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น

สรุป สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นสำนักงานที่ได้รับความมอบหมาย ตามหน้าที่ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ให้เป็นหน่วยงานที่ช่วยอุปถัมภ์ทำนุบำรุงคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้ได้รับความสะดวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศ และต่างประเทศให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงถาวรต่อไป

นโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2546

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2546 : 8) อธิบายว่า ตามที่กฎกระทรวง ได้แบ่งส่วนราชการให้สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์ โดยให้รัฐมีการทำนุบำรุง ได้ส่งเสริมกิจการทางพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ คุ้มครอง และภารกิจงานพระศาสนา ส่งเสริมพัฒนาพระพุทธศาสนา คุุแลรักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนาการบริหารพุทธมณฑลส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อาทิ ในวันสำคัญต่าง ๆ รวมทั้งให้การสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาบุคลากรทางศาสนา ดังนี้

1. วิสัยทัศน์

พัฒนากิจการพระพุทธศาสนา และสนองงานคณะกรรมการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนและให้เกิดสันติสุขแก่สังคม

2. พันธกิจ

ทำนุ บำรุง ดูแลและรักษา ส่งเสริม สนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา ดังนี้

2.1 สนองงานคณะสงฆ์ด้านการบริหารและการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการการศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์รวมทั้งภารกิจอื่นๆ ของคณะสงฆ์

2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันสงฆ์ในการร่วมมือกับองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และสื่อมวลชน ในการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาสู่เด็ก เยาวชน และประชาชน

2.3 อุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา

3. ยุทธศาสตร์

3.1 พัฒนากิจการพระพุทธศาสนาและสนองงานคณะสงฆ์

3.2 ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติแผนกธรรม

3.3 ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติแผนกบาลี

3.4 ส่งเสริมการศึกษาศาสนาสงเคราะห์เยาวชนด้วยโอกาสทางการศึกษา

3.5 ส่งเสริมการศึกษาศาสนาสงเคราะห์ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์

กิจกรรม 5ส

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2542:1-16) อธิบายว่า กิจกรรม 5ส เป็นเทคนิคในทางความคิดและเป็นทฤษฎีที่ผู้มีความเข้าใจในการจะนำไปใช้กับการพัฒนาบุคคล ในหน้าที่ หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดีทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับคามนิยมนั้นมาก ในหมู่ผู้นำขององค์กรที่จะนำหลักการกิจกรรม 5ส ไปปลูกฝังกับผู้ที่มิหน้าที่ที่รับผิดชอบการทำงาน ในปัจจุบันนี้กิจกรรม 5ส กำลังได้รับการนิยม เป็นการเพิ่มผลผลิตในหน่วยงาน

1. แนวคิดความหมายของกิจกรรม 5ส

แนวคิดของกิจกรรม 5ส หมายถึง การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมของอยู่ที่อาศัย สำนักงาน โรงงาน ให้สะอาดเป็นระเบียบ และยังส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรในหลายด้าน เช่น ความสะอาด ความรวดเร็ว ความปลอดภัยและความประหยัดในการทำงานร่วมกันวัตถุประสงค์ของกิจกรรม 5ส

คือ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดที่ไม่ถูกต้องในการปฏิบัติตามกิจกรรม 5ส ในหน่วยงานต่างๆ จำเป็นอย่างมากที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้ทฤษฎีของกิจกรรม 5ส ให้ถูกต้องว่าแต่ละช่วงได้แก่อะไรบ้างและมีอะไรบ้าง ที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมให้ได้ตรงกับความหมายของกิจกรรม 5ส อย่างได้ผล มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้นำไปปฏิบัติต้องทำความเข้าใจให้ตรงกับรายละเอียดของกิจกรรม 5ส ทุกขั้นตอนในแต่ละช่วงของกิจกรรม 5ส ผู้มีหน้าที่ที่ปฏิบัติตามกิจกรรม 5ส ให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและตรงตามหลักการที่กิจกรรม 5ส ได้จัดระบบเป็นกฎระเบียบได้หลักเกณฑ์เข้าใจไว้จึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ทางผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพในสถานที่องค์กร และนอกจากนี้กิจกรรม 5ส มีหลักการง่าย ๆ ที่ว่า มีที่สำหรับสิ่งของทุกสิ่งและของทุกสิ่งก็ต้องอยู่ในที่ของมัน (A Place for everything and everything in its place) ลักษณะสำคัญของกิจกรรม 5ส คือพื้นฐานของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมและต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. ความเป็นมาของกิจกรรม 5ส

เรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อย การทำความสะอาดสถานที่ทำงาน ถือเป็นความจำเป็นกิจกรรม 5ส เริ่มใช้ในชาติทางตะวันตกและประเทศญี่ปุ่น ได้นำมาดัดแปลงให้เป็นระบบ ปฏิบัติกันอย่างจริงจัง เป็นส่วนช่วยให้ญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีระเบียบวินัย รักษาความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย การทำความสะอาดที่ทำงานนั้น ในประเทศญี่ปุ่นได้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การจัดระเบียบในสถานที่ทำงานปฏิบัติกันเป็นกิจวัตรและถือเป็นเรื่องของสามัญสำนึก (Common sense) เป็นวิธีการปฏิบัติเป็นระบบ เป็นนิสัยในตัวเอง (Self discipline) ปฏิบัติกันมากในหมู่กลุ่มช่างฝีมือ (Craftsmanship) ปี ค.ศ. 1985 มีการจัดระเบียบในสถานที่ทำงานแบบญี่ปุ่น เรียกว่า 5S มีการจัดพิมพ์หนังสือ 5S เล่มแรกเมื่อต้นปี ค.ศ.1986 เป็นหนังสือที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่งในยุคของการพัฒนาอุตสาหกรรม การปฏิบัติเน้นมุ่งเน้นเพื่อความปลอดภัย โดยเฉพาะอุตสาหกรรมหนัก ต่อมามุ่งประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญและต่อมาเน้นการจัดระเบียบเรียบร้อยและความสะอาดในสถานที่ทำงาน เพื่อยกระดับคุณภาพ ประสิทธิภาพ และเพิ่มผลผลิต

สำหรับประเทศไทย สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ มีหน้าที่ ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตได้ รณรงค์ส่งเสริมให้หน่วยงาน ทั้งภาครัฐกิจเอกชน รัฐวิสาหกิจ และราชการ นำกิจกรรม 5ส มาใช้ในการ พัฒนาบุคลากร และพื้นฐานของการเพิ่มประสิทธิภาพ คุณภาพในหน่วยงาน 5ส เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เป็นการรักษาสถานที่ทำงานให้อยู่ในสภาพดีด้วย ได้ช่วยให้ทุก ๆ คน เกิดจิตสำนึกที่ดี รักหน่วยงานรู้หน้าที่ที่รับผิดชอบต่อภาระ และความปลอดภัย คุณภาพ การลดต้นทุน ตลอดจนทัศนคติที่ดีในการทำงานของพนักงาน ในการปฏิบัติหน้าที่รวมทั้งการสร้างความพึงพอใจและความ

มั่นใจให้กับลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ และเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า
อื่น ๆ ต่อไป เป็นการยกระดับการบริหารคุณภาพสู่มาตรฐานของสากลต่อไป ดังนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงคำจำกัดความและความหมายการปฏิบัติกิจกรรม 5ส

5 ส	คำจำกัดความ	ความหมายในการปฏิบัติ
สะสาง (SEIRI)	แยกและกำจัดสิ่งของที่ไม่ จำเป็น (Dispose)	แยกสิ่งของที่ไม่จำเป็นและ เคลื่อนย้ายออกไป (Remove) รวมทั้งปริมาณของที่เกิดความ จำเป็น (Unnecessary quantity) ออกจากบริเวณที่ทำงาน
สะควก (SEITON)	จัดให้ง่ายในการใช้	จัดทำให้ง่ายในการใช้ เก็บไว้ใน สภาพที่ดี (Good condition) และ ไม่ก่อให้เกิดการผิดพลาด (Fail- safe)
สะอาด (SEISO)	ทำความสะอาดทั่วทั้งหมด	ทำความสะอาด (Clean) และ ตรวจสอบ (Check) ให้ทั่วทั้งหมด
สุขลักษณะ (SEIKETSU)	รักษามาตรฐานที่ดี (Maintain high standards)	ป้องกัน ไม่ให้เกิดความสกปรก และรักษาสุขอนามัย
สร้างนิสัย (SHITSUKE)	การรักษาวินัยของตนเอง (Self discipline)	อบรม เทศนา สั่งสอน สร้าง จิตสำนึกให้เกิดในจิตใจ

ที่มา: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2542:3)

2.1 SEIRI หมายถึง สะสางหรือแยกให้ชัด คือ การกำจัดสิ่งของที่ไม่จำเป็นที่ก่อให้เกิด
ปัญหา รวมทั้งระหว่างกระบวนการผลิต(Work in process) และรวมทั้งชิ้นส่วนที่ต้องมีการกำหนด
ปริมาณที่เหมาะสมของสิ่งที่จะต้องใช้งานด้วย

การสะสางนั้น หากได้กระทำตามขั้นตอนและวัตถุประสงค์ของตัวเองแล้ว จะเห็นได้
ว่าเกิดประโยชน์ในด้านของความสะควกและรวดเร็ว รวมถึงเกิดประโยชน์แฝงที่มาจากการสะสาง
นั่นคือเรามีพื้นที่ว่าง (space) ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการเก็บของอื่น ๆ หรือประโยชน์อื่น ๆ

ได้ด้วยส่วนที่ไม่ต้องการซึ่งต้องทิ้งไป หรือนำไปขายให้ได้เงินกลับคืนมา หรือจะไปรีไซเคิล ก็เป็นประโยชน์อีกทางหนึ่งที่ทำให้เกิดประโยชน์ได้

การบรรจุทำให้ประชาชนแยกขยะประเภทขยะของกรุงเทพมหานคร ถือเป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำเรื่องการเสาะแสวงมาใช้ได้อย่างชัดเจน ซึ่งเกณฑ์ในการแยกขยะอาศัยหลักง่าย ๆ โดยจะแยกขยะเป็น 3 ประเภทคือ

1. ขยะที่สามารถนำกลับไปใช้ได้
2. ขยะที่เป็นของสด จะเน่าเปื่อยเมื่อถึงเวลา
3. ขยะอันตราย เช่น สารเคมี หรือวัตถุมีพิษ

การแยกขยะด้วยวิธีการดังกล่าวเป็นการทำ “เสาะแสวง” อย่างหนึ่ง เพราะของที่ได้จากการเสาะแสวงบางส่วนสามารถนำกลับไปใช้ได้ อีกบางส่วนใช้ไม่ได้ก็ต้องทิ้งไป ถ้าการแยกของที่ใช้ได้ และใช้ไม่ได้ก็จะกลายเป็นของเสียและของเสียโดยถาวรหรือเป็นขยะ โดยที่ไม่ใช่ขยะนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่สุดขั้นตอนการเสาะแสวงนั้นก็คือ “การเริ่มที่จะเสาะแสวง” โดยเฉพาะกับคนที่วางสิ่งของรอบตัวเต็มไปหมด จะรู้สึกลำบากกว่าคนที่มีการจัดระบบอยู่ก่อนแล้ว คนกลุ่มจะปฏิเสธการทำ 5ส ด้วยเหตุผลอันนี้ ดังนั้นหน่วยงานที่จะทำ 5ส ต้องสร้างความเข้าใจกับบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวนมากและไม่ค่อยที่จะมีระเบียบให้ได้ว่า การเสาะแสวงนั้น จะลำบากก่อนในตอนแรกแล้วจะสบายในตอนหลัง

ขณะที่มีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นโรคเสียคย คือของที่เก็บไว้นั้น ไม่อยากทิ้งกลัวว่าทำการเสาะแสวงแล้วต้องทิ้งให้หมด ถ้าจะต้องนำมาใช้อีกแล้วจะเป็นอย่างไร จุดนี้ถูกต้องตรงกันมองเห็นคุณค่าของสิ่งของทุกชิ้น แต่ต้องอย่าลืมว่าถึงเก็บเอาไว้ แต่เก็บแบบรก ๆ หรือปนกันอยู่ของที่มีประโยชน์ก็อาจจะไม่พบหรือปะปนจนเสียหาย แทนที่จะนำมาใช้ได้กลายเป็นต้องทิ้งไปเปล่า ๆ ในภายหลัง

การเสาะแสวงไม่ใช่การทิ้งแค่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการ “คัด” เพื่อให้ได้สิ่งที่เหมาะสมที่สุดทุกอย่างมาวางเรียงไว้ในระบบความคิดของเรา คนที่จะเริ่มทำ 5ส ต้องเข้าใจพื้นฐานนี้เป็นอันดับแรก

2.2 SEITON หมายถึง สะดวก คือ จัดเก็บวัสดุสิ่งของให้เหมาะสม เพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงการปะปนกับสิ่งปฏิกูล โดยคำนึงถึงคุณภาพและความปลอดภัยเป็นขั้นเป็นตอนต่อเนื่องจากการกระทำเสาะแสวงสิ่งของดังกล่าว คือการทำให้เป็นขั้นตอนจัดสิ่งของให้มีระเบียบทั้งนี้เพื่อให้่ง่ายในการใช้สอยในขั้นตอนนี้เราอาจจะจัดสิ่งของที่ได้จากการเสาะแสวงให้เป็นหมวดหมู่จัดเป็นประเภทโดยอาจจัดเก็บสิ่งของที่ใช้บ่อย ๆ ไว้ใกล้ตัวหรือเขียนป้ายติดไว้ เพื่อนำมาใช้สอยได้ง่าย

ประโยชน์อีกอย่างหนึ่งของขั้นตอนนี้ คือสิ่งที่จัดเก็บไว้จะดูเรียบร้อยสบายตาถ้าหายหรือถูกเคลื่อนย้ายก็จะสังเกตได้ง่าย

ถ้าการ “สะสาง” คือเพื่อการคัดแยก ในขั้นตอนนี้ของ “สะควก” ก็คือจัดให้เป็นระบบระเบียบเพื่อนำมาใช้ได้ง่าย ๆ ทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนของแนวคิดการทำขั้นตอนนี้ “สะควก” นั้นสามารถดูได้จากการถอดรองเท้าของคนญี่ปุ่นเวลาจะเข้าบ้านไม่ว่าจะเป็นบ้านของตัวเองหรืออาคารสถานที่ที่เขาจะถอดรองเท้าแล้วเรียงไว้เป็นคู่ ๆ ของคน โดยหันหน้าออกสู่ทางด้านนอกเพื่อความ เป็นระเบียบและสะควกในการสวมใส่ในอีกครั้งต่อไป

ในการกลับกันคนไทยไม่ว่าจะอยู่ที่บ้านหรือไปสถานที่แห่งไหนก็ตามการถอดรองเท้าจะไม่เป็นที่เป็นทาง บางครั้งไม่ได้เรียงเป็นคู่ด้วยซ้ำไป หรือดีหน่อยก็จะเรียงเป็นคู่แต่ก็หันเข้าหาตัวอาคาร พอตอนออกจะใส่อีกครั้ง ที่ไม่เรียงไว้ก็หาคู่ของมันไม่เจอและเรียงไว้เป็นคู่แต่หันหน้าเข้าใน ก็จะต้องกลับตัวเพื่อใส่รองเท้าและกลับตัวอีกครั้งเพื่อเดินออกไปเป็นการวุ่นวายโดยใช่เหตุ ตรงนี้แสดงให้เห็นว่า แม้กระทั่งเรื่องเล็กน้อยหากไม่ทำให้เป็นระบบก็จะทำให้เสียเวลาได้และหากเป็นเรื่องใหญ่ ระดับองค์กรหรือระดับหน่วยงานผลที่ตามมาจะยิ่งมากมายเพียงใด

2.3 SEISO หมายถึง สะอาด คือ การทำความสะอาดสถานที่ทำงานเป็นการปิดกวาดและเก็บเศษฝุ่นผง SEISO ต้องครอบคลุมถึงความสะอาดอย่างแท้จริงในที่ทุกหนทุกแห่งจากสองขั้นตอนนี้แรก จะสืบเนื่องมายังขั้นตอนนี้คือเมื่อทำการสะสางแล้วแบ่งแยกจัดเพื่อความสะควกแล้วตรงนี้จะง่ายในการทำความสะดวก ที่กล่าวมาแล้วอาจมีคนสงสัยว่า ทำไมเราไม่เริ่มจากการทำความสะอาดก่อนถึงจะมาทำการสะสาง ถ้าทำเช่นนั้น คือทำความสะอาดก่อนและเราต้องมานั่งทำความสะอาดขยะสิ่งของที่จะไม่ใช้จะต้องทิ้งไปพร้อม ๆ กับของที่เราจะเก็บเอาไว้ด้วย อย่างนี้ แทนที่จะใช้เวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพกลับมาเสียเวลากลับเรื่องที่ไม่น่าเป็น หรือหากจะถามอีกว่า ทำไมต้องทำความสะอาดด้วย ในเมื่อสะสาง จนเกิดความสะควกในการใช้สอยแล้ว จุดสำคัญของขั้นตอนนี้การสะสาง คือ ความสะอาดที่เกิดขึ้นตามมานั้น จะทำให้สถานที่ทำงานน่าอยู่ น่าทำงาน และมีผลอย่างมาก ในการทำงานอยู่ในสถานที่นั้น สภาพแวดล้อมสะอาด จิตใจของคนทำงานอยู่ก็ปลอดโปร่งสดชื่นกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลัง นอกจากนี้ยังได้อานิสงส์สำคัญของการทำความสะอาดที่จะเกิดขึ้นตามมาก็คือ เป็นการตรวจสอบเครื่องมือเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดทำให้รู้ถึงข้อบกพร่องที่มีอยู่ ซึ่งปกติข้อบกพร่องเหล่านี้มักจะถูกมองผ่านไป หรือไม่ถูกสังเกตพบ

2.4 SEIKETSU หมายถึง สุขลักษณะ คือ การรักษามาตรฐานการปฏิบัติ 3สแรก ที่ได้ไว้ และที่สำคัญในขั้นนี้ คือ การป้องกันความสกปรกรวมทั้งรักษามาตรฐานสุขอนามัยที่ดี การสร้างนิสัยและมีวินัยในตนเอง เกิดความสำนึกรับผิดชอบในหน้าที่

กล่าวง่าย ๆ ได้ว่า สุขลักษณะที่ดีของพนักงานจะเกิดจะเกิดขึ้นเพราะ 3ส แรกซึ่งจะส่งผลย้อนกลับไปให้มีการหมั่นรักษา 3ส ที่กล่าวมาแล้วอย่างสม่ำเสมอ “ส” ตัวนี้จึงเป็นเรื่องนิสัยเป็นหลักเหมือนการอาบน้ำที่เป็นการสร้างสุขลักษณะที่ดีคือเราเป็นการเอาของเสียออกจากร่างกายของเราวิธีหนึ่ง เมื่อเราเห็นว่าอาบน้ำนั้นสำคัญและจำเป็นหรือเปล่า การทำ 5ส ในส่วนของการสร้างสุขลักษณะก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่ทันเห็นความสำคัญหรือความจำเป็นในการกระทำแล้ว เราก็ไม่ต้องอาบน้ำทุกวันเรื่องของสุขลักษณะนั้น เป็นเรื่องที่มีมุ่งเน้นพฤติกรรมของคนเป็นหลัก โดยที่ทุกคนจะต้องช่วยกันสร้างที่ทำงานให้มีสภาพและบรรยากาศที่มีลักษณะก่อให้เกิดความสุขทั้งกายและใจทุกคนปราศจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อสมาธิในการทำงาน โดยมุ่งผลดีที่มีต่อประสาทสัมผัสทั้ง 3 คือ

1. ตา - ดูแล้วสบายตา ซึ่งเกิดได้ต้องทำสะอาด สะดวก สะอาด ให้เรียบร้อยอย่างมีระบบและให้ได้รับความร่วมมือจากทุกระดับก่อน

2. จมูก - อากาศที่หายใจเข้าไปต้องไม่ทำลายหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และต้องปราศจากกลิ่นอันไม่พึงประสงค์

3. หู - เสียงต่าง ๆ ในที่ทำงานต้องเป็นเสียงที่ไม่รบกวนสมาธิในการทำงาน

2.5 SHITSUKE หมายถึง สร้างนิสัย คือ สร้างมาตรฐานให้เกิดเหมือนหนึ่งเป็นของๆ คนที่รับผิดชอบอยู่ กล่าวคือ “ส” ตัวนี้มุ่งไปที่การสร้างระเบียบวินัยสร้างนิสัยที่ดีให้เกิดขึ้นเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการทำกิจกรรม 5ส อย่างเต็มที่ เพราะการทำกิจกรรม 5ส ไม่ใช่ทำครั้งเดียวแล้วก็เลิกหรือคิดว่าเพียงพอแล้ว เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น ทุกอย่างก็จะย้อนกลับ ไปอยู่ในสภาพเดิมได้หรือเหมือนว่าไม่ได้ทำอะไรเลย ดังนั้นการสร้างนิสัยให้รักที่จะทำ 5ส จึงเป็นสิ่งจำเป็น หรืออาจกล่าวได้ว่าถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในการทำ 5ส ก็ว่าได้

เรื่องการสร้างนิสัยเป็นเรื่องศิลปะเฉพาะตัวแต่ละบุคคล บางคนก็สร้างง่าย บางคนก็สร้างยาก แต่เมื่อนิสัยความเป็นระเบียบที่เกิดจากการปฏิบัติ 5ส ได้กลายเป็นความเคยชินของบุคคลไปแล้ว ไม่ว่าจะอยู่ที่สำนักงานหรือที่บ้านก็จะมีระเบียบ โดยไม่รู้ตัวเมื่อกลับบ้านก็ยังนำ 5ส ติดตัวไปใช้ เช่น แยกขยะที่บ้าน จัดของใช้ให้อยู่ในหมวดหมู่ของมันเอง หรือเวลาขับรถต้องคาดเข็มขัดนิรภัยทุกครั้งที่ขับเคลื่อนรถออกไป

3. 5ส กับการพัฒนาระบบงาน

กิจกรรม 5ส เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเพิ่มผลผลิต ซึ่งมีได้หมายถึงการผลิตเป็นจำนวนมากๆ แต่หมายรวมถึง การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เช่น ผลักดันให้ได้คุณภาพตามที่ลูกค้าต้องการ ลดความสิ้นเปลืองในการใช้วัสดุอุปกรณ์และประหยัดเวลาในการทำงาน มีความปลอดภัยในการทำงาน เจ้าหน้าที่มีขวัญและกำลังใจที่ดี

กิจกรรม 5ส กับการพัฒนาระบบงานจะประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมความปลอดภัย กิจกรรมข้อปฏิบัติ และกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพงานของกิจกรรม 5ส ดังนี้

1. สะสาง: การแยกให้ชัดเจนระหว่างของที่จำเป็นกับของที่ไม่จำเป็น ของที่ไม่จำเป็น
ขจัดออกไป

2. สะดวก: การจัดวางของที่จำเป็นให้ง่ายต่อการนำไปใช้

3. สะอาด: การทำความสะอาดสถานที่ อุปกรณ์ และสิ่งของที่ใช้อยู่เป็นนิจ

4. สุขลักษณะ: การรักษาสถานที่ อุปกรณ์ และสิ่งของที่ใช้ให้ถูกสุขลักษณะและมีความปลอดภัย

5. สร้างนิสัย: การปฏิบัติให้ถูกต้องและคิดเป็นนิสัย

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม 5 ส มีขั้นตอน ดังนี้

1. ประกาศนโยบาย

2. ให้การอบรมแก่บุคลากร

3. ประชาสัมพันธ์

4. จัดแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ

5. การสำรวจพื้นที่เพื่อกำหนดแผนงานพร้อมทั้งการดำเนินงานปรับปรุง

ตรวจสอบ ประเมินผล และแก้ไข

6. กำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน

7. ติดตามตรวจสอบภายหลังดำเนินกิจกรรมแก้ไขปรับปรุง

8. รักษาสถานการณ์ดำเนินทางให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

9. วัดผลและสรุปผลการดำเนินกิจกรรม

ประโยชน์ของการดำเนินกิจกรรม 5ส ได้แก่

1. ขจัดความสิ้นเปลืองของทรัพยากร วัสดุ และงบประมาณ

2. สถานที่ทำงานสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย

3. ลดการเก็บเอกสารซ้ำซ้อน ลดเวลาในการค้นหาเอกสาร

4. ขจัดความผิดพลาดในการทำงาน เช่น หยิบใช้อุปกรณ์ผิด

5. จัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่ดี

6. ทำให้เจ้าหน้าที่มีสุขภาพกายและจิตที่ดี

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกิจกรรม 5ส

1. บุคลากรทุกคนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้

2. ผู้บริหารสูงสุดต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนอย่างจริงจัง

3. ผู้บริหารทุกระดับต้องเป็นแกนนำในการดำเนินการ
4. เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรม
5. ต้องมีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมในระหว่างการดำเนินการ
6. ผู้บริหารระดับสูงควรตรวจสอบผลการดำเนินกิจกรรม 5ส เป็นระยะ

4. รูปแบบการพัฒนาด้วยกิจกรรม 5ส

4.1 แนวทางปฏิบัติกิจกรรม 5ส แบบ Company wide

- 4.1.1 ให้ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำและทำความเข้าใจกับผู้บริหารของหน่วยงาน
- 4.1.2 มีจัดการอบรมให้ความรู้
- 4.1.3 กำหนดนโยบาย
- 4.1.4 เริ่มกิจกรรมในหน่วยงาน โดยควรจะเริ่มจากพื้นที่ตัวอย่างและค่อยๆ

พัฒนาเป็นลำดับและกระจายไปทั่วหน่วยงาน

4.1.5 ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก

4.2 ขั้นตอนการเตรียมการดำเนินกิจกรรม 5ส แบบ Company wide

ขั้นเตรียมการ (Preparation) หมายถึง เมื่อหน่วยงานจะเริ่มดำเนินกิจกรรม 5ส มาพัฒนา สิ่งแรกที่จะต้องดำเนินการ คือ การทำความเข้าใจกับผู้บริหารระดับสูง และจัดเตรียมแผนการดำเนินกิจกรรมตามลำดับ ดังนี้

4.2.1 สร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้บริหารระดับสูง โดยเชิญมาจากหน่วยงาน

ภายนอก

4.2.2 ผู้บริหารระดับสูง เชิญชมหน่วยงานที่ได้ดำเนินกิจกรรม 5ส อย่างต่อเนื่อง

4.2.3 กำหนดนโยบายการดำเนินกิจกรรม 5ส โดยผู้บริหารสูงสุด แต่งตั้ง

คณะกรรมการหรือคณะทำงานกิจกรรม 5ส

4.2.4 กำหนดแผนการดำเนินกิจกรรม

4.2.5 ประกาศนโยบายให้ทุกคนทราบอย่างเป็นทางการ

4.2.6 อบรมให้ความรู้แก่พนักงานทุกคน

4.2.7 อบรมคณะทำงาน หรือ Facilitators ที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อให้สามารถ

ส่งเสริม สนับสนุน และผลักดัน กิจกรรม 5ส

4.3 ขั้นเริ่มดำเนินการ (Kick off project)

จัดกิจกรรมวันทำความสะอาดใหญ่ (Big cleaning day) ถือเป็นวันเริ่มต้นของการดำเนินกิจกรรมบางหน่วยงานภายในหน่วยงาน เป็นวันประกาศนโยบาย บางหน่วยงานจัดกิจกรรมนี้ทันทีหลังประกาศนโยบาย ที่สำคัญได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารเป็นอย่างดี การจัด

กิจกรรมวันทำความสะอาดใหญ่ มีการเตรียมการอย่างรอบคอบ มีการประชุมแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่แผนงานกำหนด

4.4 ขั้นดำเนินการ (Implementation)

หลังจากวันทำความสะอาดใหญ่แล้วก็จะเริ่มดำเนินกิจกรรม 3ส แรก ดังนี้

4.4.1 แบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบ เกณฑ์การแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบโดยให้คณะกรรมการกำหนดขอบเขตการพัฒนาด้วยกิจกรรม 3ส ในบริเวณพื้นที่ที่ต้องการดำเนินการ โดยมีคณะกรรมการรับผิดชอบ

4.4.2 ทุกพื้นที่กำหนดแผนปฏิบัติการ (Action plan) โดยเริ่มที่ ส 1 ได้แก่ สะสาง ตามด้วย ส 2 ได้แก่ สะดวก และ ส 3 ได้แก่ สะอาด ซึ่งมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติของแต่ละกลุ่มที่ได้รับมอบหมายพื้นที่

4.4.3 มีการประชุมของสมาชิกที่อยู่ในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดไว้

4.4.4 ทุกคนในพื้นที่ต้องทำ 3ส แรกในพื้นที่ ที่รับผิดชอบรายละเอียดของการทำงาน 5ส ตามเทคนิคการทำ สะสาง สะดวก และสะอาด

4.4.5 จัดให้มีการประเมินความคืบหน้าของการดำเนินกิจกรรม โดยคณะกรรมการ 5 ส และที่ปรึกษาหรืออาจกำหนดให้มีการตรวจติดตามภายในพื้นที่ด้วยคณะกรรมการที่ผ่านการอบรมเทคนิค วิธีการตรวจพร้อมเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

1) เกณฑ์การประเมินแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 การให้คะแนนระดับผลการดำเนินกิจกรรม ตามรายละเอียดที่กำหนดในแบบการประเมินระดับของ การสะสาง ความสะดวก และความสะอาด

ส่วนที่ 2 คือข้อเสนอแนะของกรรมการ ซึ่งจะต้องนำไปปรับปรุง หรือข้อดีข้อเด่นที่พบ สามารถนำไปเป็นตัวอย่างได้ หรือกำหนดเป็นมาตรฐานต่อไป

2) จัดให้มีการปรับปรุงหรือแจ้งผลการดำเนินกิจกรรมให้ทุกคนได้ทราบ

4.4.6 ในขั้นตอนการดำเนินงานนี้ อาจจัดทำพื้นที่ตัวอย่าง (Model area) เพื่อเป็นตัวอย่างพื้นที่อื่น

4.4.7 ระหว่างการดำเนินกิจกรรมทั้งในพื้นที่ตัวอย่าง และพื้นที่อื่น ควรมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกิจกรรม 5ส

4.4.8 จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์ โดยใช้

1) ภาพโปสเตอร์ เพื่อความรู้ความเข้าใจ กิจกรรม 5ส

2) คำขวัญ ที่ชนะการแข่งขันมาคิดเป็น โปสเตอร์เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือ
ร่วมใจในทางปฏิบัติ

3) เอกสารที่เผยแพร่กิจกรรม 5ส ในสถานที่ต่างๆ ที่ประสบผลสำเร็จ

5. เครื่องมือในการดำเนินไปสู่ความสำเร็จ (Implementing tools) ดังนี้

- 5.1 ใ้รางวัล สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่
- 5.2 กำหนดวัน 5ส เดือนละครั้ง
- 5.3 การดูงานนอกสถานที่
- 5.4 บันทึกภาพการเปลี่ยนแปลงก่อนหลังการปฏิบัติกิจกรรม
- 5.5 ผู้บริหารเป็นเจ้าของ โครงการตรวจผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรม
- 5.6 ประกาศเกียรติคุณผู้ปฏิบัติดี ราชกลุ่ม ราชบุคคล

6. ขั้นปรับปรุงและสร้างมาตรฐาน

6.1 การนำผลการตรวจติดตามความคืบหน้ามาปรับปรุงให้ได้ดียิ่งขึ้นถือว่าเป็น
ขั้นตอนของการปรับปรุงซึ่งเป็นไปด้วยหลักการของ PDCA คือเมื่อวางแผนไว้ (Plan) แล้วลงมือ
ปฏิบัติ (Do) พร้อมทั้งต้องมีการตรวจสอบ (Check) เพื่อหาข้อปรับปรุงแล้วจึงนำมาดำเนินการ
แก้ไข (Action) ซึ่งจะส่งผลให้มีการปรับปรุง 5ส ในแต่ละพื้นที่ให้ดีขึ้น

6.2 นำข้อดีที่พบจากการติดตามการดำเนินกิจกรรม และสิ่งที่ได้แก้ไขปรับปรุงซึ่ง
เป็นผลมาจากข้อ 5.1 สามารถไปกำหนดเป็นมาตรฐานพัฒนาหน่วยงานได้ ดังนั้น การตรวจ
ติดตามจึงมีผลประโยชน์ต่อการปรับปรุงและสร้างมาตรฐาน (PDSA: Plan Do Standard Action)

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรม 5ส

วารินทร์ สีนสูงสุด (2541:33-35) อธิบายว่า กิจกรรม 5ส เป็นกิจกรรมที่ภาครัฐและ
หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หรือภาคเอกชนที่ปฏิบัติตามขั้นตอนจะได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรม 5ส
ที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

- 7.1 ทำให้สถานที่ร่นรมย์มากขึ้น
- 7.2 ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพ
- 7.3 มีความปลอดภัยสูงในการปฏิบัติหน้าที่

สรุป กิจกรรม 5ส เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในหน่วยงาน ได้รับ ความ
นิยมมากมายในประเทศต่าง ๆ ความสำเร็จจากการปฏิบัติตามขั้นตอนของกิจกรรมจะส่งผลให้
สถานที่น่าอยู่มากยิ่งขึ้น การปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ ความปลอดภัยในการทำงานก็มีสูง กิจ
กรรม 5ส จึงเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรของรัฐและเอกชนเพื่อเพิ่มผลผลิตของงาน
ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : F.G.D.)

การสนทนากลุ่มเป็นแนวคิดทฤษฎีหนึ่ง เป็นหลักการที่ประสานความคิดความเข้าใจของบุคคลที่มีความต้องการที่ผิดแผกแตกต่างกัน แต่ไม่มีความแตกแยกทางความสามัคคีกันในแนวทางที่จะปฏิบัติเป็นรูปธรรมต่อหน้าที่ตามสังคมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ปัจจุบันผู้นำองค์กรต่างๆ ที่มีหน้าที่พัฒนา นำไปใช้เป็นภาคปฏิบัติกันมากกับสังคม

1. ความหมายของการสนทนากลุ่ม

มอร์แกน (Morgan. 1988:9) อธิบายว่า ความหมายของการสนทนากลุ่มไว้ว่าในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพการสนทนากลุ่มเป็นพื้นฐานของการสนทนาเป็นซึ่งไม่ใช่ความรู้ลึกของการสลับสับเปลี่ยนระหว่างคำถามของผู้วิจัยและการตอบสนองของผู้ร่วมวิจัยแต่เป็นการปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ โดยใช้บทบาทของผู้ดำเนินการสนทนา เป็นผู้คอยซักถามและจุดประเด็น

เบิร์ก (Berg. 1995:68) อธิบายว่า ความหมายของการสนทนากลุ่มไว้ว่า การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในสิ่งแวดล้อม หรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยใช้กลุ่มคนที่เป็นผู้รู้เรื่องที่จะศึกษาชัดเจนเข้ากลุ่มสนทนาภายใต้การนำของผู้ดำเนินการสนทนา ภายในเวลาจำกัด เมื่อมีการเลือกที่เหมาะสมจะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สนทนาภายในกลุ่ม ความคิดเห็นของคน ๆ หนึ่งในกลุ่มจะไปกระตุ้นให้ผู้ร่วมกลุ่มคนอื่น ๆ อยากแสดงความคิดเห็น เป็นการระดมสมองของสมาชิกในกลุ่ม

ภาณี วงษ์เอก (2531:400) อธิบายว่า ความหมายของการสนทนากลุ่มไว้ว่าการสนทนากลุ่ม เป็นการนั่งสนทนากันระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์เป็นกลุ่ม ในระหว่างการสนทนากันของผู้ให้สัมภาษณ์นั้น จะมีผู้ดำเนินการสนทนา เป็นผู้คอยจุดประเด็นการสนทนาเพื่อเป็นการชักจูงใจให้บุคคลกลุ่มนี้ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็น หรือแนวทางในการสนทนาให้ได้กว้างขวางลึกซึ้งและละเอียดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในการสนทนาดังกล่าว มีลักษณะเปิดกว้างที่จะให้ผู้เข้าร่วมสนทนา แต่ละคนวิพากษ์วิจารณ์ หรือมีข้อสงสัย ถามผู้ร่วมสนทนาคนอื่น ๆ หรือตอบข้อวิพากษ์นั้น ๆ ได้ การที่ผู้ร่วมสนทนามีปฏิริยาโต้ตอบกันในระหว่างการสนทนานั้น จะเป็นสิ่งที่เร้าใจให้เกิดการสนทนาในระดับลึกยิ่งขึ้นในแต่ละประเด็น

โยธิน แสงวดี (2540:47) อธิบายว่า ความหมายการสนทนากลุ่มไว้ว่าการสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคอันหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และเป็นอิสระในหัวข้อที่กำหนดให้ของกลุ่มบุคคลที่ได้รับการเลือกสรร ในวงสนทนาจะมีพิธีกร เป็นผู้ดำเนินการสนทนา ให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ต้องการ และเป็นไปตามขั้นตอนที่

กำหนด สาระจากการสนทนากลุ่มจะมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และอยู่ในเทปบันทึกเสียง เพื่อนำไปวิเคราะห์หาข้อสรุปของหัวหน้าวิจัยนั้น

สรุปได้ว่าการสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพวิธีหนึ่งที่เชิญผู้เข้าร่วมสนทนา มาสนทนาในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษา โดยผู้ร่วมสนทนาจะต้องเป็นผู้รู้ในเรื่องที่จะศึกษานั้นเป็นอย่างดี ในกลุ่มสนทนาจะมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้จุดประเด็นคำถามต่างๆ และใช้ พลวัตรกลุ่มในการกระตุ้นให้ผู้สนทนาได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง (วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ โยชิน แสงวงศ์. 2536:2-4)

2. ความสำคัญของการสนทนากลุ่ม

วารี เกิดคำ (2542:173-174) อธิบาย ความสำคัญของการสนทนากลุ่มไว้ว่า ดังนี้

2.1 เทคนิคการสนทนากลุ่ม จะช่วยประหยัดเวลาว่าการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและการสนทนากลุ่มมีโอกาสได้พูดคุยซักถามถกประเด็นต่างๆ ได้ชัดเจน เรียนรู้ภายในกลุ่มด้วยกัน เกิดภาวะความรู้สึกรับรู้ประเด็นต่างๆ สภาพการณ์เช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นกับการสัมภาษณ์รายบุคคล การสนทนากลุ่มสามารถจัดพูดคุยกันได้ง่าย ๆ

2.2 คุณภาพของข้อมูลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของกลุ่มว่ามีความเป็นกันเองอยากพูดคุยกัน ร่วมแสดงความคิดเห็นและไม่ผูกขาดการพูด หรือมีท่าทางใช้อำนาจเหนือความคิดผู้ใด สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้สนทนาว่าจะสามารถจัดการกลุ่มให้เกิดการพูดคุยดำเนินไปอย่างราบรื่น สนุกสนาน ทุกคนกระตือรือร้น เวลาที่ผ่านไปอย่างไม่เบื่อหน่าย รวมทั้ง ได้เนื้อหาข้อมูลครบถ้วนตามหัวข้อตามที่ต้องการ

2.3 มีความคล่องตัวในการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบกันอย่างต่อเนื่อง ในบางครั้งก็เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นในกลุ่ม เป็นการสร้าง โอกาสในการพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพของบุคคลที่จะนำออกมาใช้ในการสนทนา

2.4 การสนทนากลุ่มนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย นั่นเป็นเพราะเชื่อกันว่าเสียค่าใช้จ่าย น้อย นอกจากนั้น ยังมีความรวดเร็วในการรายงานผล ทั้งนี้หากผู้วิจัยต้องการทราบผลอย่างรวดเร็ว ๆ จากการบันทึกเทปในการวิจัย ก็จะใช้เวลาเพียง 2-3 วัน เท่านั้นก็จะทราบผลจากการบันทึกเทปที่ใช้ระหว่างสนทนากลุ่ม

3. ขั้นตอนการจัดสนทนากลุ่ม

วารี เกิดคำ (2542:174- 182) อธิบายว่า การสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนใหญ่ 3 ขั้นตอน ที่ประกอบไปด้วย

3.1 ชั้นเตรียมการสนทนากลุ่ม

3.1.1 สิ่งแรกที่ต้องทำ ในเรื่องของการสนทนากลุ่ม คือ การกำหนดเรื่องที่จะทำการศึกษา การกำหนดหัวข้อเรื่องนี้ว่าจะเกิดมาจากแนวคิด ทฤษฎี หรือ เรื่องที่สนใจศึกษานั้นเอง

3.1.2 กำหนดตัวแปรหรือตัวบ่งชี้คิดว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษาเพื่อนำมาสร้างเป็นรูปแบบแนวทางในการดำเนินการสนทนา การกำหนดตัวแปรนั้น ก็จำแนกแยกแยะจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วมาสร้างเป็นคำถามย่อยๆ

3.1.3 เขียนแนวคำถาม โดยแนวคำถามทุกข้อจะต้องประกอบด้วยตัวแปร แล้วนำมาสร้างเป็นคำถามที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ชัดเจนที่สุด คือ นำวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละข้อ ไปจำแนกเป็นตัวแปรแล้วถามคำถามย่อยๆ โดยมีหลักเกณฑ์ว่าคำถามแต่ละคำถามต้องตั้งสมมุติฐานย่อยๆ ไว้ในตัวเองว่า ทำไมเป็นอย่างนี้ เพราะอะไร อย่างไร เขียนคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบออกมาในเชิงเป็นเหตุเป็นผลนั่นเอง การเรียงคำถามควรเริ่มจากง่าย ๆ เพื่อการเข้าใจและสร้างบรรยากาศ ที่คุ้นเคยกันระหว่างผู้ดำเนินการสนทนาและผู้ร่วมสนทนา เพราะเมื่อสมาชิกกลุ่มคุ้นเคยบรรยากาศดีแล้ว ก็สนทนากันในประเด็นที่สำคัญจะได้คำตอบมากขึ้น และเมื่อซักถามประเด็นสำคัญแล้วในตอนท้ายของการสนทนาก็จะเป็นคำถามเบา ๆ ง่าย ๆ เพื่อผ่อนคลายบรรยากาศในการสนทนา

3.1.4 คัดเลือกบุคลากรในการสนทนากลุ่ม จะประกอบด้วย ผู้ดำเนินการสนทนา สมาชิก และผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์หรือไม่ จึงต้องพิถีพิถันในการเลือกเป็นพิเศษ

1) คัดเลือกผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ผู้ดำเนินการสนทนาหากไม่ใช่ผู้วิจัยเอง จะต้องเป็นผู้ที่รู้เบื้องหลังความต้องการและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยเป็นอย่างดี รู้จักทฤษฎีและรู้จักวิธีการควบคุมปัญหาควบคุมการสนทนาแบบกลุ่มเป็นอย่างดี ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องซักจงให้สมาชิกกลุ่มอธิบายความรู้สึกในประเด็นที่ ซักถามนั้นออกมาให้ได้ว่า มีความคิดเห็นหรือทัศนคติอย่างไร ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องรู้จักนำทฤษฎีหรือความสนใจมาตั้งเป็นสมมติฐานตลอดเวลา และจะต้องทดลองสมมติฐานเหล่านั้นก่อนล่วงหน้า โดยการถามปัญหาที่จะนำไปสู่การสนทนาที่ชัดเจน ซึ่งสมมติฐานย่อยจะแตกต่างจากสมมติฐานหลักที่ตั้งไว้แต่รอบแรกควบคู่ไปกับจุดประสงค์ของการวิจัย ในการนั่งสนทนา ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ ประกอบการสนทนาไปด้วย โดยพยายามหาความสัมพันธ์ของข้อมูลอื่นๆ ที่ได้รับมาก่อน ผู้ดำเนินการสนทนาที่ดีจะต้องมีความชำนาญในการสนทนา การตั้ง

สมมุติฐานย่อย ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้ผู้นำการสนทนาสามารถสร้างคำถามได้อย่างเหมาะสมและตรงกับจุดมุ่งหมายของผู้นำการสนทนาตามแนวที่ต้องการ

2) การคัดเลือกสมาชิกสนทนา การคัดเลือกสมาชิกเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการสนทนากลุ่มเรียกว่าสำคัญเท่า ๆ กับการดำเนินการสนทนากลุ่มเลยที่เดียว เพราะหากไม่ได้บุคคลตรงตามเป้าหมายเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ผลการสนทนาก็ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือถ้าบุคคลประเภทที่พูดนอกเรื่อง ก็จะทำให้การสนทนาของข้อมูลค่อยลงไป ผู้วิจัยควรคิดว่าโดยหลักของการจัดการสนทนากลุ่มแล้ว สมาชิกกลุ่มไม่ใช่จะเป็นใครก็ได้ เพราะการวิจัยลักษณะนี้เน้นถึงรูปแบบของการสนทนากลุ่ม ในอันที่จะแสดงทัศนะและค่านิยมของสังคม ตลอดจนสะท้อนถึงประสบการณ์รอบ ๆ ตัวได้ดี และควรหลีกเลี่ยงบุคคลที่ไม่เหมาะสมในการเข้ากลุ่ม เช่น ผู้บังคับบัญชา คนที่อายเกินไป คนที่พูดเก่งจนควบคุมการสนทนาเพียงคนเดียว คนที่ฟังไม่ค่อยได้ยิน คนมีปัญหาทางจิตใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่เหมาะสม อาจทำให้ข้อมูลที่ได้อันบิดเบือนหรือทำให้ผู้วิจัยไม่ได้ข้อมูลในเรื่องสำคัญๆ ที่ต้องการ

เฉลียว บุรีภักดีและคณะ (2545:259-260) อธิบายว่า การคัดเลือกบุคคลในการเข้าร่วมการสนทนา มีข้อสังเกต ดังนี้

1) กลุ่มที่ไม่แตกต่างกัน (Homogeneous group) จะทำให้ได้ข้อสรุปของการสนทนาที่คล้ายคลึงกัน

2) กลุ่มที่แตกต่างกัน (Heterogeneous group) ซึ่งจะเป็นการดี ถ้าเป็นการรวบรวมข้อมูลมีการกระจายค่ามาก ๆ เพราะจะได้ข้อสรุปบนพื้นฐานความแตกต่างกัน

3.1.5 เทรียมอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล ในการจัดสนทนากลุ่มอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูล คือ เทปบันทึกเสียง เพราะในการสนทนานั้น ตลอดการดำเนินการสนทนากลุ่มจะมีการถกประเด็นปัญหาการโต้แย้ง เป็นกระแสความคิดโต้ตอบตลอดเวลาดังนั้นต้องบันทึกเสียงเอาไว้ เพราะคำตอบที่เป็นการถกประเด็นกันด้วยเหตุผล ถือเป็นหัวใจสำคัญของการสนทนากลุ่ม เทปบันทึกเสียงจะเป็นอุปกรณ์บันทึกข้อมูลที่ดีที่สุด ที่สามารถเก็บรายละเอียดและข้อคำตอบได้ละเอียด คำตอบที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหากันมาก ๆ มีการแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จุดที่ละเอียดที่สุดของการวิเคราะห์ข้อมูล การตีความต้องพิจารณาละเอียดลงไปถึงเหตุผลที่โต้แย้งกันหรือเสนอคำตอบ ความเห็นดีด้วย จะช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดีที่สุด ในการจัดสนทนากลุ่มจะใช้เทปบันทึกเสียง 2 เครื่อง บันทึกข้อมูลเหลือมล้ำประมาณ 5 นาที เพื่อที่จะได้บันทึกข้อมูลส่วนที่เสียไปในระหว่างการเปลี่ยนเทป เป็นประโยชน์สำหรับการป้องกันการบันทึกข้อมูลไม่ติด กันหาย และแบ่งกันฟังในกรณีมีผู้ร่วมวิจัยหลายคน นอกจากเทปบันทึกข้อมูลแล้ว ต้องมีสมุดจดบันทึกข้อมูลด้วย สำหรับผู้จดบันทึกคำสนทนา นอกจากนี้ก็มีอุปกรณ์สนามอื่น ๆ

เช่น ถ่านไฟฉาย เทปเปล่า ดินสอ ฯลฯ ควรมีอุปกรณ์ที่ช่วยส่งเสริมการสนทนากลุ่ม ให้เป็นธรรมชาติ ได้แก่ น้ำดื่ม ขนม หรืออาจจะเป็นรูปภาพ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้เข้าใจเรื่องหรือประเด็นที่เราสนใจจะถามมากยิ่งขึ้น

3.1.6 จัดเตรียมสถานที่ที่จะจัดสนทนากลุ่ม ควรมีการกำหนดให้แน่นอน ควรเป็นสถานที่ที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก เงียบ ไม่มีเสียงรบกวน แดดไม่ร้อน ผู้เข้าร่วมกลุ่มรู้จักกันดี

3.1.7 จัดเตรียมของก้ำนัต ของที่ระลึก ที่จะมอบให้แก่สมาชิกที่ได้ใช้เวลาอันมีค่า ร่วมสนทนาไว้ก่อนจากกัน มิใช่เป็นคำข้างแถมมอบให้เป็นที่ระลึกถึงกันว่าเราเคยมานั่งถกประเด็นปัญหาด้วยกัน

3.1.8 กำหนดระยะเวลาของการดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ผู้นำการอภิปรายควรจะใช้เวลาในการสนทนาไม่เกิน 2 ชั่วโมง 15 นาที นับแต่เริ่มคำถาม เพราะถ้านานมากกว่านี้ สมาชิกกลุ่มจะเมื่อยล้า คำตอบที่ได้ค่อนข้างเป็นคำตอบที่ผู้ตอบตอบให้เสร็จสิ้นการสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะน้อยลง

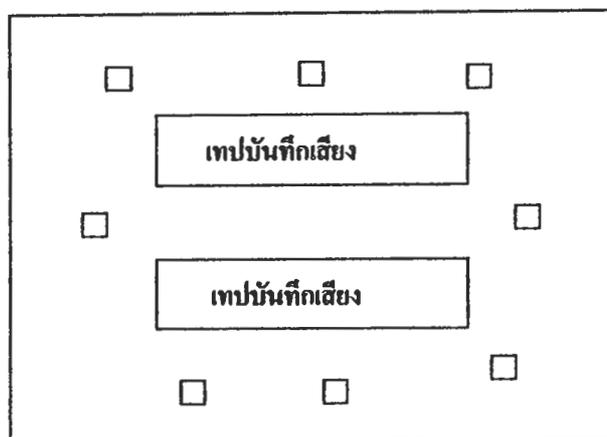
3.2 ขั้นตอนการสนทนา

เมื่อสมาชิกกลุ่มมาพร้อมกันแล้ว การสนทนากลุ่มโดยผู้ดำเนินการสนทนาในที่นี้คือ ผู้นำการสนทนาแนะนำตนเองและทีมงานอันประกอบด้วย ผู้นำการสนทนา ผู้จดบันทึกและผู้บริการทั่วไป บางครั้งมีผู้สังเกตการณ์ (Observer) ก็แนะนำด้วย แล้วอธิบายถึงจุดมุ่งหมายในการสนทนา วัตถุประสงค์ของการวิจัย และบอกว่า จะมีการจดบันทึก เทปคำสนทนา ตลอดจนถกประเด็นปัญหา

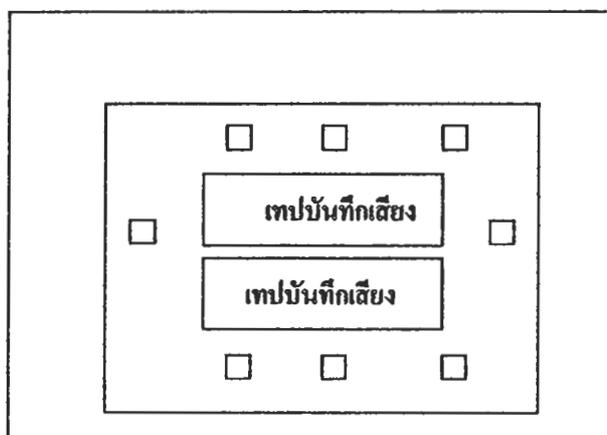
นอกจากนี้ ก็จะมีผู้คอยบันทึกคำสนทนาด้วย แล้วจึงเริ่มถามนำด้วยคำถามเป็นการอุ่นเครื่อง สร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง สร้างความคุ้นเคยให้เกิดขึ้น ในท่ามกลางระหว่างการพัฒนาการสนทนา หลังจากพิจารณาว่ากลุ่มเริ่มคุ้นเคยกันดีแล้ว ก็เริ่มคำถามในแนวทางการสนทนาที่ได้จัดเตรียมเอาไว้ ชักใช้ไล่เรียงคำถามโดยการทิ้งช่วง ให้มีการถกประเด็น และได้แย้งกัน ได้บ้างพอสมควรพยายามสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนาด้วยกันเอง คอยควบคุมเกมไม่ให้หยุดนิ่ง โดยเฉพาะอย่าซักถามคนใดคนหนึ่งจนมากเกินไป คำถามที่ถามไม่ใช่ถามคนเดียว แต่เป็นการสร้างประเด็นปัญหาถาม ทั้งกลุ่ม ให้กลุ่มถกประเด็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ถ้าไม่จำเป็นอย่าซักถามรายคน

ผู้นำที่ใช้ในการสนทนาจะต้องเป็นบุคคลผู้ที่ช่างคุยช่างซัก เป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ในการพูด มีจังหวะการถามที่ดี เป็นที่ยอมรับของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่มีมนุษย

สัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน ในวงสนทนา เป็นแนวทางที่จะส่งผลให้การสนทนาคลุ่มดำเนินไปด้วย
ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างดีของการวิจัย

ภาพที่ 2.3 แสดงการสนทนาคลุ่มรูปวงกลมนั่งกับพื้น
ที่มา : วาริ เกิดคำ (2542:181)

ภาพที่ 2.4 แสดงการสนทนาคลุ่มแบบนั่งโต๊ะ
ที่มา : วาริ เกิดคำ (2542:181)

3.3 ขั้นสรุปผลการสนทนา

ข้อมูลของการสนทนาจะถูกบันทึกไว้ในเทปบันทึกเสียง และในแบบจดบันทึกการสนทนาของผู้ร่วมสนทนาที่อยู่ในเทป จะถูกถอดออกมาเป็นบทคำสนทนาโดยละเอียดทุกคำพูด
ทุกบททุกตอน เหตุผลที่ถอดเทปละเอียดทุกคำพูด เพราะถือว่าจุดประเด็นสำคัญของคำตอบในการ
วิเคราะห์อยู่ที่บทของการเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นกันของสมาชิกภายในคลุ่ม การถอดเทป

ละเอียดทุกคำพูดจะช่วยให้อ่านได้เข้าใจ และสามารถมองภาพของการสนทนากลุ่มนั้นๆ ได้ว่ามีบรรยากาศเป็นอย่างไร การมีส่วนร่วมในการอภิปรายประเด็นของสมาชิกกลุ่มเป็นอย่างไร มีการโต้แย้งกันดีหรือไม่ เป็นต้น บางโครงการวิจัยจะถอดเทปเพียงบางส่วน อาจถอดเพียง 80% 50% หรือ 30% แล้วแต่ว่าผู้ศึกษาต้องการความละเอียดของข้อมูลมากน้อยแค่ไหน

การถอดเทปข้อมูล ถ้าถอดละเอียดทุกคำพูดก็จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเพราะง่ายต่อการอ่าน และสรุปคำตอบ นอกจากนี้คำตอบที่ถอดออกมาเป็นบทสนทนากลุ่ม นอกจากจะใช้วิเคราะห์ในเรื่องที่สนใจศึกษาแล้วนั้นยังสามารถหยิบยกมาวิเคราะห์เรื่องอื่นๆ ได้อีกในวงสนทนาในแต่ละครั้ง ไม่ใช่ถกเถียงกันเพียงประเด็นเดียว แต่จะมีประเด็นอื่นๆ ที่คิดค้นออกมาด้วย ดังนั้นจึงสามารถนำมาวิเคราะห์เป็นการวิเคราะห์แบบข้อมูลทุติยภูมิต่อไปได้อีก นั่นคือ จัดสนทนากลุ่มเพียงหนึ่งเรื่องสามารถวิเคราะห์ได้หลายเรื่อง

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยก็จะอ่านจากบทสนทนาที่ถอดเทปออกมาแล้วจดคำตอบที่ละเอียดที่สุด และให้เหตุผลที่ดีที่สุดในกระดาษจดข้อมูลซึ่งจัดทำไว้ แล้วเขียนคำตอบไว้ในเครื่องหมายคำพูดว่าเป็นคำพูดของใคร กลุ่มไหน จัดเมื่อไร ในคำถามเรื่องอะไร เอาเรื่องไว้ทำให้เป็นระบบเดียวกัน แล้วก็วิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์ หรือวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพวิธีอื่นๆ เช่นกัน ถ้ามีผู้วิเคราะห์หลายคนและมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน หรือแปรผลไม่ตรงกัน ก็จะกลับไปฟังรายละเอียดในเทปใหม่เพื่อความกระจ่างนั่นเอง การที่มีการอภิปรายประเด็นปัญหาในคำตอบของสมาชิกกลุ่มจะเป็นการช่วยไม่ให้ผู้วิจัยลำเอียงในการตีความคำตอบ จะมีเหตุผลห้อยท้ายมาเสมอ ประกอบกันในแต่ละเรื่องจะจัดสนทนาหลายกลุ่ม ดังนั้นจึงสามารถนำคำตอบในเรื่องเดียวกันมาตรวจสอบความชัดเจนของเหตุผลกันได้ (Cross check) ซึ่งขจัดความลำเอียงของผู้วิจัยได้

4. ข้อดีและข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มมีข้อดีและข้อจำกัดดังนี้

4.1 ข้อดีของการสนทนากลุ่ม

4.1.1 เป็นการนั่งสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้รู้ให้ข้อมูลหลายๆ คนที่เป็นกลุ่ม ดังนั้นจึงก่อให้เกิดการสนทนากันในเรื่องที่สนใจ ไม่มีการปิดบัง เพราะกลุ่มส่วนใหญ่มีการแสดงความคิดเห็น ถ้าประเด็นต่างๆ ยังไม่ชัดเจนเพียงพอ ก็สามารถซักถามต่อไปได้ เพื่อหาคำตอบที่ชัดเจนที่สุดในกลุ่ม

4.1.2 การสนทนากลุ่ม จะเป็นการสร้างบรรยากาศสนทนาให้เป็นกันเอง ระหว่างผู้นำการสนทนากับสมาชิกกลุ่มสนทนาหลายๆ คนพร้อมกัน จึงลดภาวะการเขินอาย

ออกไปสมาชิกกลุ่มกล้าพูดคุย กล้าแสดงออกทางความคิดเห็น เพราะมีพวกที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน อยู่ด้วยกัน

4.1.3 การสนทนากลุ่ม ถ้าผู้วิจัยเป็นผู้นำการสนทนา แม้ว่าแนวคำถามจะไม่ละเอียดนักหรือยังไม่ครอบคลุมประเด็นปัญหาดีเท่าที่ควร แต่เมื่อดำเนินการสนทนาไปแล้วผู้วิจัยก็สามารถสร้างแนวคำถามขึ้นมาโดยการตั้งคำถามต่อกำตอบที่สมาชิกกลุ่มได้ตอบวิพากษ์คำถามนั้น จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดละออ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษายิ่งขึ้น

4.1.4 คำตอบจากการสนทนากลุ่ม มีลักษณะเป็นคำตอบเชิงเหตุผลคล้าย ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเชิงคุณภาพซึ่งได้ประโยชน์เสริมในการอธิบายข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

4.1.5 ประหยัดเวลาและงบประมาณของผู้วิจัย ในการศึกษาเรื่องเดียวกันจากประชากรบางกลุ่ม และชุมชนบางแห่ง เพราะแทนที่จะต้องเสียเวลาไปนั่งสังเกตการณ์และเข้าร่วมทำความสนิทสนมเป็นเดือน เป็นปี

4.1.6 ทำให้รายละเอียดลึกซึ้ง สามารถตอบคำถามประเภท ทำไม และอย่างไร ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณไม่สามารถบอกได้

4.1.7 การสนทนากลุ่มจะช่วยลดอิทธิพลของวัฒนธรรม คุณธรรมและคุณค่าต่าง ๆ ของสังคมนั้นได้ เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มมาจากวัฒนธรรมเดียวกัน

4.2 ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม

4.2.1 ถ้าวัตถุประสงค์ของการวิจัยคลุมเครือไม่ชัดเจน ยากต่อการกำหนดตัวแปรการสร้างแนวคำถาม การสนทนากลุ่มก็จะไปคนละทิศละทาง และได้คำตอบไม่สอดคล้องกับสิ่งที่อยากจะรู้จริง ๆ

4.2.2 การสร้างแนวคำถาม ถ้าวางรูปแบบแนวคำถามไม่ราบรื่นและไม่ต่อเนื่องกัน จะทำให้การถามวกวน คนถามก็เบื่อ คนร่วมสนทนาถึงง ไม่ทราบที่กำลังคุยเรื่องอะไรกันแน่

4.2.3 การคัดเลือกสมาชิกผู้เข้าร่วมวงสนทนา จะต้องได้หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยต้องมีลักษณะต่าง ๆ ที่เหมือนกัน ซึ่งค่อนข้างจะหายาก

4.2.4 ถ้าพฤติกรรมหรือความคิดเห็นหรือทัศนคติในบางเรื่อง ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชน อาจจะไม่ได้รับการเปิดเผยในวงสนทนากลุ่ม

4.2.5 ถ้าผู้นำการสนทนาไม่ได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้ดำเนินการสนทนาที่ดี เตรียมตัวไม่พร้อม นั่งคุมเกมการสนทนาไม่ได้นาน ก็จะทำให้วงสนทนาดำเนินไปได้ไม่ราบรื่น อาจจะทำให้รูปกลุ่มเสียไปเลยก็ได้

4.2.6 การสนทนากลุ่มทำได้เพียงบางเรื่องเท่านั้น มิใช่จะทำการศึกษาได้ทุกเรื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจะต้องพิจารณาว่าเรื่องใดควรจะใช้การสนทนากลุ่ม ถ้าใช้การสนทนากลุ่มจะคุ้มกันหรือไม่ จะได้คำตอบมากมายพอกับการวิเคราะห์และตีความเพียงใด

4.2.7 ควรใช้ผู้นำการสนทนาที่สามารถพูดภาษาของสมาชิกในกลุ่มสนทนาหรือในพื้นที่ที่ทำการศึกษ เพื่ออำนวยความสะดวกความหมาย การถาม การสร้างบรรยากาศ ตลอดจนการคุมเกมให้เป็นกันเอง

4.2.8 เหตุการณ์หรือพฤติกรรมหรือคำตอบในบางประเด็นคำถามที่สมาชิกกลุ่มคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา ที่เคยชินอยู่แล้ว บางทีสมาชิกกลุ่มนึกไม่ถึง ลืมหยิบมาตอบ ทำให้นักวิจัยไม่ได้คำตอบในประเด็นดังกล่าว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

เจดพงษ์ คำนุชทศศิลป์ (2539) ได้วิจัยเรื่อง การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมปั่นด้าย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการปรับปรุงจะปรับปรุง โครงสร้างของการจัดองค์กรและแรงงาน การปรับปรุงด้านการจัดผังโรงงาน และการขนถ่ายวัสดุ โดยใช้วิธีการจัดวางผังโรงงานอย่างมีระบบ นอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงในเรื่องการควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบ การใช้ประโยชน์พื้นที่ของคลังวัตถุดิบ และปรับปรุงด้านเทคนิค 5ส

ประไพธิ อุปลัมภ์ (2540) ได้วิจัยเรื่อง การควบคุมฝุ่นละอองจากการสร้างถนน ผลการวิจัยพบว่า ฝุ่นละอองที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างถนนบริเวณหน้าสน.ลาดกระบังมีความเข้มข้น 24 ชั่วโมงฝุ่น ละอองรวมเฉลี่ย 674 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ความเข้มข้น 24 ชั่วโมงฝุ่นละออง PM10 เฉลี่ย 115 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร อัตราการปล่อยฝุ่นละอองรวมค่าเท่ากับ 1.16 มิลลิกรัม/เมตร-วินาที ส่วนฝุ่นละอองบริเวณศูนย์เยาวชนลาดกระบังมีความเข้มข้น 24 ชั่วโมงฝุ่นละอองรวมเฉลี่ย 387 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ความเข้มข้นฝุ่นละออง PM10 เฉลี่ย ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร อัตราการปล่อยฝุ่นละอองรวมค่า 1.73 มิลลิกรัม/เมตร-วินาที โดยฝุ่นละอองจะมีค่าลดลงที่ความสูงเพิ่มขึ้นจากระดับพื้นดิน การกระจายขนาดฝุ่นละออง มีขนาดของฝุ่นละอองเฉลี่ยบริเวณหน้าสน.ลาดกระบัง 3.56 ไมโคร ส่วนบริเวณหน้าศูนย์เยาวชนมีขนาดฝุ่นละอองเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ไมครอนเมื่อทำการควบคุมฝุ่นละอองโดยการฉีดน้ำจำนวน 5 ครั้งต่อวัน ที่อัตราการฉีดน้ำ 0.76 ลิตร/ตารางเมตร จะทำให้ปริมาณฝุ่นละอองที่ได้ มีค่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศ โดยมีประสิทธิภาพในการลดปริมาณฝุ่นละอองรวมของถนนอ่อนนุช-ลาดกระบัง

บริเวณศูนย์เขานลาดกระบ้งจากการฉีดน้ำจำนวน 3,4 และ 5 ครั้งต่อวัน มีค่า 35.3, 60.1 และ 75.2 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ

นิติตปริญา โทภาคพิเศษ รุ่นปีการศึกษา 2541 กลุ่ม บห 41/2 (2542) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อการดำเนินกิจกรรม 5ส ประจำศูนย์ควบคุมการบิน หาดใหญ่ บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด รัฐวิสาหกิจ กระทรวงคมนาคม ผลการวิจัย พบว่า ผลการดำเนินกิจกรรม 5ส ขึ้นอยู่กับ ความชัดเจนนโยบาย 5ส ความรู้ของพนักงาน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพนักงาน การสนับสนุน การให้รางวัลและการติดตามประเมินผลของ ผู้บริหารระดับสูง สำหรับปัญหาในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ การขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การทำงานของพนักงานที่เป็นกะ ทำให้ขาดการประสานงานอย่างต่อเนื่อง การตรวจ ติดตามผลคณะกรรมการที่ขาดเกณฑ์มาตรฐาน และการไปดูงานหน่วยงานอื่น ๆ น้อย

ตุลลักษณ์ นิสัยนต์ (2541) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมือง หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยบางคน และ ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่เห็นความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน การจัดการของขยะมูลฝอยไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล และมีขยะตกค้างมากในชุมชนจำนวนมาก แต่ละวัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา ผู้วิจัย ได้กำหนดกิจกรรมแทรกแซงทั้งในส่วนของเทศบาล และชุมชน ในส่วนเทศบาลได้จัดให้มีกิจกรรมแทรกแซงดังนี้ 1) อบรมเจ้าหน้าที่จัดเก็บขยะ 2) ปรับเปลี่ยนเส้นทางการเก็บขยะ 3) ปรับเปลี่ยนการเก็บขยะตามชุมชนต่าง ๆ 4) เพิ่มจำนวนถังขยะ และหาจุดวางถังขยะใหม่ให้เหมาะสม 5) จัดประกวดชุมชนดีเด่นด้านความสะอาดและสิ่งแวดล้อม และส่วนของชุมชนมีกิจกรรมแทรกแซง ดังนี้ 1) ฝึกอบรมผู้นำชุมชน 2) แจกแผ่นพับ แผ่นปลิว ประชาสัมพันธ์ ป้ายคัดเอ้าท์ สपोर्टเทปหมอลำ เสียงตามสาย 3) นิเทศและติดตามงานจาก เจ้าหน้าที่ทางเทศบาล 4) ประกวดชุมชนดีเด่น ภายหลังจากดำเนินการกิจกรรมแทรกแซง พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องขยะเพิ่มมากขึ้น มีทัศนคติที่ดีส่งผล ให้การปฏิบัติงานมีความร่วมมือในการกำจัดขยะมูลฝอย ทำให้ปริมาณของขยะมูลฝอยลดลงและ สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น

บุญสม ธรรมาสิริพจน์ (2542) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการ ทิ้งขยะ และรักษาความสะอาดของคนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 62 จะทิ้งขยะรวมใส่ถุงเดียวกันเดียวกัน ไม่แยกขยะก่อนนำไปทิ้ง และมีประชาชนเพียง ร้อยละ 38 เท่านั้น ที่ทำการแยกขยะก่อนทิ้ง โดยการแยกขยะที่เป็นเศษอาหารพืชผัก ผลไม้ และขยะที่นำมา กลับใช้ประ โยชน์ก่อนที่จะทิ้งถังขยะหน้าบ้าน และมีประชาชนร้อยละ 50 ที่มีการนำขยะหรือวัสดุ

บางอย่าง เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก เศษโลหะ เศษกระดาษ หนังสือ หนังสือพิมพ์ นำกลับมาใช้ หรือแยกเก็บไว้ซึ่งกิโลขาย

สุพจน์ พูลน้อย (2542) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการปรับปรุงที่พักอาศัยของนักศึกษา บริเวณชุมชนใกล้เคียงกับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่นักศึกษาใช้ตัดสินใจเลือกที่พักอาศัยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ตั้งอยู่ใกล้สถานศึกษา ใกล้แหล่งอุปโภคและบริโภค การเดินทางสะดวก สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับที่พักอาศัยนั้น ส่วนใหญ่นักศึกษาได้รับจากเพื่อน หรือรุ่นพี่ในสถานศึกษา จากการสังเกตอาคารพักอาศัยที่เป็นตัวอย่างในการศึกษารั้วนี้ พบว่า อาคารส่วนใหญ่ทำการก่อสร้างไม่ถูกต้องตามข้อบังคับของทางราชการ เป็นผลทำให้เกิดปัญหาในการพักอาศัยใน 2 ลักษณะ คือ ปัญหาทางด้านความปลอดภัย และปัญหาทางด้านสุขลักษณะที่ไม่เหมาะสมต่อการพักอาศัย

กรมโรงงานอุตสาหกรรม (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.2543:17) ได้วิจัยเรื่องหน่วยงานหนึ่งที่เป็นแม่แบบของกิจกรรม 5ส ปัญหาและอุปสรรคที่ปฏิบัติงานที่ในโรงงานอุตสาหกรรม กรุงเทพฯ ผลการวิจัยพบว่าเมื่อเริ่มดำเนินงานมีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับกิจกรรม 5ส ทำให้ต้องใช้เวลาชูงใจ ให้เข้มาเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนั้นยังมีปัญหาด้านงบประมาณดำเนินการที่ค่อนข้างจำกัด การปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน 5ส ที่กำหนดไว้เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา เนื่องจากคนส่วนใหญ่มักจะติดอยู่กับความเคยชินที่ทำมานานแล้ว การทำสิ่งใหม่จึงต้องมักต้องมีการปรับตัวสูง และท้ายสุดคือการปฏิบัติตามแผน ซึ่งในระยะต้นยังไม่ค่อยเป็นไปตามแผนเนื่องจากขาดประสบการณ์

ชลัช บุญหลาย (2543) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินผลการทำกิจกรรม 5ส ใน การปีโตรเลียมแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า พนักงานการปีโตรเลียมแห่งประเทศไทย สำนักงานพระโขนง มีระดับความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรม 5ส อยู่ในระดับบวกมาก มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 5ส อยู่ในระดับบวก และมีระดับปัญหาอุปสรรค ที่พบในการดำเนินกิจกรรม 5ส อยู่ในระดับค่อนข้างมาก วุฒิการศึกษา อายุงาน ประเภทของงานที่รับผิดชอบและฐานะในการเข้าร่วมกิจกรรม 5ส ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรม 5ส แต่ตำแหน่งงานและอายุงาน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรม 5ส ส่วนตำแหน่งงาน อายุงานและฐานะในการเข้าร่วมกิจกรรม 5ส ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 5ส แต่วุฒิการศึกษา อายุงานและประเภทของงานที่รับผิดชอบ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 5ส ผลการศึกษาในครั้งนี้ ได้มีข้อเสนอแนะว่า ในการวางแผนดำเนินนโยบายด้านการบริหารกิจกรรม 5ส ควรจะให้ความสำคัญและตระหนักถึงความแตกต่างของวุฒิการศึกษา อายุงาน ตำแหน่งงานและประเภทของงานที่พนักงาน ป ต ท. รับผิดชอบด้วย

ว่าควรจะมีการบริหารจัดการอย่างไรให้พนักงานมีความคิดเห็นและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 5ส ไปในทิศทางเดียวกัน ในระดับที่มากยิ่งขึ้น ตลอดจนแก้ไขป้องกันปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรม 5ส

นิยม ศิวสวัสดิ์มงคล (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.2543:18-20) ได้รายงานเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรม 5ส โดยสำรวจความคิดเห็นของพนักงานบริษัทเอกชนจำนวน 33 บริษัท รวม 85 คน สามารถแยกปัญหาออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านคน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านสถานที่ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านคน สามารถแบ่งปัญหาได้ 4 ประเด็นปัญหา คือ ปัญหาเกี่ยวกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชา และพนักงาน โดยทั่วไป

1.1 ปัญหาเกี่ยวกับผู้บังคับบัญชา ได้แก่

1.1.1 นายทุนไม่สนับสนุน ขาดความสนใจ

1.1.2 หัวหน้าไม่เข้าใจเรื่อง 5ส และคิดว่าเสียเวลาการทำงาน

1.1.3 การทำสิ่งใดต้องขออนุมัติจากนายจ้างหรือเจ้าของบริษัท ทำให้วุ่นวาย

เสียเวลาและหมกมุ่นใจ

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงาน ได้แก่

1.2.1 เบื่อหรือว่าขี้เกียจทำ บอกว่าไม่มีเวลา

1.2.2 อิจฉาริษยา หว่าทำงานเอาหน้าเจ้านาย

1.3 ปัญหาเกี่ยวกับผู้ได้บังคับบัญชา ได้แก่

1.3.1 ไม่อยากทำ คิดว่าเป็นการเพิ่มงาน แต่เงินเท่าเดิม

1.3.2 เรื่องวุฒิการศึกษาต่ำ ขาดการอธิบายให้เข้าใจ

1.4 ปัญหาเกี่ยวกับพนักงานโดยทั่วไป ได้แก่

1.4.1 ไม่มีเวลา งานประจำมากอยู่แล้ว 5ส เป็นการเพิ่มงาน

1.4.2 คิดว่าเป็นหน้าที่ของผู้ที่ผ่านการอบรมมาเท่านั้น

1.4.3 ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรม 5ส

1.4.4 ขาดการประชาสัมพันธ์

1.4.5 ส ที่ 5 หรือ การสร้างนิสัยอาจปลูกฝังกันยาก

1.4.6 มีความรู้ การศึกษาน้อย

1.4.7 ไม่มีวิทยากรที่จะถ่ายทอด 5ส ในหน่วยงาน

1.4.8 พนักงานทำ QC เบื่อแล้ว เลยไม่อยากทำ/เรียนรู้ 5ส

1.4.9 ไม่รู้วิธีการเริ่มกิจกรรม 5ส ในหน่วยงาน

1.4.10 เข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของนักรง ภารโรง

2. วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร สามารถแยกปัญหาออกเป็น 4 ประการ คือ

2.1 อุปกรณ์มีไม่ครบ ต้องขอยืมกัน ยืมไปยืมมาของเลขหาย

2.2 ไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อสิ่งของที่ทำการปรับปรุงซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ให้มีสภาพดีเหมือนเดิม เช่น นี้อด โต๊ะ/เก้าอี้หลุดหาย

2.3 ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเป็นพวกน้ำมันหล่อลื่น ยากแก่การบำรุงรักษาให้สะอาดอยู่ตลอดเวลา

2.4 ขาดเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ไม้กวาด ผ้าเช็ดถู

3. สถานที่ ปัญหาในการดำเนินกิจกรรม 5ส อันเนื่องมาจากสถานที่มีทั้งหมด 3 ประการ ได้แก่

3.1 สภาพแวดล้อมสกปรก

3.2 พื้นที่คับแคบ (อุปกรณ์มีมากแต่ที่วางน้อย)

3.3 ไม่มีสถานที่ ที่จะจัดประชุม

จากปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม 5ส ที่พบในภาคเอกชนและภาคราชการตามที่กล่าวข้างต้น หากพิจารณาให้ถ่องแท้จะพบว่า ปัญหาอาจจำแนกได้เป็น

1. ปัญหาเรื่องความรู้ความเข้าใจในกิจกรรม 5ส

2. ปัญหาเรื่องการสนับสนุนเรื่องเครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

3. ปัญหาเรื่องเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม 5ส ซึ่งปัญหาทั้ง 3 เรื่อง มักเป็นปัญหาปกติที่พบทุกครั้งในการริเริ่มกิจกรรมใหม่ๆ ในองค์กร

บัวเรียน นนทะลี (2543) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินกิจกรรม 5ส ในการพัฒนาการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการประเมินบริบทในการปฏิบัติงาน มีระดับการประเมินอยู่ในระดับมากทุกประเด็น คือ มีความสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนด้านการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา มีการประชุมเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

2. ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า มีระดับการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบชัดเจน ระดับมากประกอบด้วย มีการกำหนดนโยบาย โครงการกิจกรรม 5ส มีการประชุมชี้แจงการดำเนินงานแก่บุคลากร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน มีการ

สนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ มีการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานและรายละเอียดกิจกรรม สำหรับปัจจัยการศึกษาคุณภาพกิจกรรม 5ส นอกสถานที่นั้น ระดับการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการประเมินกระบวนการ ทุกประเด็นอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย การนำกิจกรรม 5ส มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ การจัดหนังสือและคู่มือแยกเป็นหมวดหมู่ มีการทำความสะอาดทุกพื้นที่ คัดป้ายบอกรายละเอียด จัดกิจกรรมการประกวดเกี่ยวกับ 5ส จัดให้มีวันทำความสะอาดใหญ่ (Big cleaning day) มีการประกวดพื้นที่กิจกรรม 5ส

4. การประเมินผลผลิต มีระดับการประเมินอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย บุคลากรรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน ช่วยให้เกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดี มีการทำงานเป็นระบบ รู้จักลำดับความสำคัญของสิ่งต่างๆ ได้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ปลอดภัยในการปฏิบัติงาน การใช้วัสดุอุปกรณ์มีประสิทธิภาพ ลดการสูญเสีย ลดพื้นที่ในการจัดเก็บ ลดค่าใช้จ่ายขององค์กร ระดับปานกลางคือ นักเรียนไม่ซัดซ่วน แคะโต๊ะเก้าอี้ และขีดเขียนผนังอาคารเรียน

สำหรับปัญหาในการปฏิบัติกิจกรรม 5ส ที่พบ คือ ยังมีบุคลากรบางกลุ่มที่ยังไม่มีความพร้อมและไม่เห็นด้วยกับแนวทางการดำเนินงาน โดยคิดว่าเป็นการเพิ่มภาระงาน มีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย ควรมีการทำความเข้าใจ มีการปรึกษาหารือกันมากขึ้น เน้นการดำเนินงานตามแผนที่กำหนด รวมถึงการติดตามตรวจสอบให้กำลังใจอย่างต่อเนื่อง จากผู้บริหารหรือผู้ประเมิน การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมอย่างเพียงพอและทั่วถึง

รชนีษฐ์ สุวรรณกิจ (2543) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในการนำนโยบายกิจกรรม 5ส ไปปฏิบัติในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า การนำนโยบายกิจกรรม 5ส ไปปฏิบัติในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ในปัจจุบันล้มเหลว โดยมีเหตุผลมาจากปัจจัยซึ่งเป็นตัวแปรหลัก ได้แก่ บุคลากรไม่มีความมุ่งมั่นหรือความตั้งใจ ความสามารถขององค์กรในการแปลงนโยบาย รวมทั้งความชัดเจนของวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และความสอดคล้องในการกำหนดภารกิจมาตรฐานในการทำงานยังขาดความบกพร่องและอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มกระบวนการถึงสิ้นสุดกระบวนการ การใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสม การสร้างการมีส่วนร่วม การยอมรับของสมาชิกในองค์กร และระดับความจำเป็นที่หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องเกี่ยวข้องหรือทำงานร่วม ไม่ให้ความสำคัญ รวมทั้งไม่เห็นคุณค่าของนโยบายเท่าที่ควร และผลจากการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่า ในการนำนโยบายกิจกรรม 5ส ไปปฏิบัติให้ได้ผลสำเร็จ และเกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จะต้องประกอบไปด้วยมาตรการที่เป็นหลักสำคัญ เช่น จัดให้มีการอบรมหรือจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้บุคลากรมีความเข้าใจในนโยบาย เพื่อให้เกิดจิตสำนึก

ในการยอมรับและเกิดแรงจูงใจ พร้อมทั้งจะให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผลงาน ซึ่งจะ
เป็นผลสืบเนื่องต่อการให้ความร่วมมือ ผู้บริหารจะต้องมีความมุ่งมั่นและตั้งใจต่อการนำนโยบาย
กิจกรรม 5ส ไปปฏิบัติ รวมทั้ง ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง ตลอดจน หน่วยงานของรัฐจะต้องมี
การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ รวมทั้งมาตรฐานในการปฏิบัติอย่างชัดเจน พร้อมติดตาม
ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง สร้างระบบให้รางวัลเพื่อตอบแทนความสำเร็จในผลการ
ปฏิบัติงานของพนักงานหรือทีมงานหรือแผนกต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการมีระบบการประเมินผล

ก้านิ่ง คัมพะปิณณะ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม 5ส :

กรณีศึกษาศูนย์ควบคุมการบินภาคใหญ่ บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ผลการวิจัยพบว่า
การดำเนินงานกิจกรรม 5ส ของพนักงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล
ด้านอายุ ระดับการศึกษา และงานสังกัดต่างกัน มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงาน แต่ปัจจัยด้าน
เพศ สถานภาพ และอายุงาน ไม่มีผลต่อการดำเนินงานกิจกรรม 5ส ทั้งนี้ได้ระบุปัญหาการดำเนิน
กิจกรรม 5ส ได้แก่ การให้การฝึกอบรมเรื่อง 5ส แก่พนักงานมีน้อย มีการดำเนินงานไม่
ต่อเนื่อง วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ และพนักงานให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมน้อย

สรศักดิ์ บุญจันทร์ (2546) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนางานด้านการรักษาความสะอาดของ
เทศบาล โดยการสร้างความร่วมมือกับประชาชนในท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนางานรักษาความสะอาดอยู่ใน
ระดับสูง
2. ประชาชนส่วนใหญ่รับทราบข่าวสาร เกี่ยวกับเทศบัญญัติ เรื่องการรักษาความสะอาด
ของเทศบาล
3. ประชาชนรับทราบข่าวสารการทำความสะอาดจากแหล่งสื่อต่าง ๆ โดยรวมและราย
ด้านอยู่ในระดับปานกลาง
4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนางานรักษาความสะอาด ได้แก่ อายุ และการ
รับรู้ข้อมูลข่าวสาร เทศบัญญัติแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมรักษาความสะอาดแตกต่างกัน
5. สภาพปัญหาการรักษาความสะอาดของเทศบาลเมืองวารินชำราบ โดยรวมและราย
ด้านอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางแก้ไข คือ การจัดหาถังรองรับขยะให้คนงานปิดกวาดทำความสะอาด
สะอาดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

โฮ (Ho . 1999) ได้วิจัยเรื่องที่ไหนดจุดเริ่มต้นคนญี่ปุ่นการบริหารจัดการ ด้วยกิจกรรม 5ส
พัฒนาเป็นระบบ ที.คิว.เอ็ม. ผลการวิจัยพบว่า มีการจำแนกกิจกรรม 5ส ความสะอาด และความ

เป็นระเบียบที่พัฒนาเป็นระบบ ที.คิว.เอ็ม. ของคนญี่ปุ่นที่มีธุรกิจ ดังกล่าวเป็นความจริงมีคุณภาพสูง ในธุรกิจทางแถบทิศตะวันตกมากกว่า 20 รายที่ชาวญี่ปุ่นมีขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติเป็นกลวิธี ที่ปฏิบัติตาม กิจกรรม 5ส ผู้บริหารมีการพัฒนางานให้เป็นหนึ่งในโลกมีการคัดสรรการปฏิบัติงาน และการนำไปใช้ ที่เหมาะสมเป็นที่นิยมในฮ่องกง มาเลเซีย และเครือจักรภพอังกฤษตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 เหมาะสมเป็นชื่อใหม่ในหมู่มวลมนุษย์วัตถุประสงค์ของเอกสารจะอธิบายลักษณะที่ยุ่งยาก ของกิจกรรม 5ส ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จะละไว้เป็นที่เข้าใจโดยไม่ต้องลำบากไม่ต้องสงสัย และการ นำไปใช้โดยง่ายคายทั้งหลาย ใครสามารถตัดสินใจได้ไม่ยากเกินไป กิจกรรม 5ส มีประโยชน์ โดยเฉพาะที่สำคัญมีความหมายกิจกรรมการปฏิบัติ เป็นกรอบความคิดที่แข็งแกร่งทางวัฒนธรรมคุณภาพ ในปีค.ศ. 1994 รัฐบาลฮ่องกงสามารถเปลี่ยนแปลงมีการชักนำโรงงานที่มีอยู่ให้หันมานิยมและ ได้รับ ผลจากธุรกิจโดยส่วนรวม เช่นเดียวกันผลสำเร็จการมอบหน้าที่แต่ละแผนกการปฏิบัติกิจกรรม 5ส เป็นหนังสือสั่งการมีข้อปฏิบัติ 10 ข้อ เป็นความสำเร็จระดับการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ ประโยชน์ เป็นส่วนหนึ่งของการปกครองและการบริการเป็นการให้การยอมรับผู้บริหารในอนาคตปีค.ศ. 2500 ด้วย กิจกรรม 5ส เป็นตัวนำผู้บริหารรูปแบบใหม่ที่เป็นหนึ่งในโลก

สุ่ย-ปิง และ กู (Sui- PPhen and Khoo, 2001) ได้วิจัยเรื่อง สาระสำคัญการบริหารจัดการ ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในญี่ปุ่นด้วยกิจกรรม 5ส ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรม 5ส ประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วยหลักการด้านสะสาง ด้านสะควก ด้านสะอาด ด้านสุขลักษณะ และด้านสร้างนิสัย ความหมายหลักของกิจกรรม 5ส ทำให้องค์กรเรียบร้อย สะอาด และยอดเยี่ยม อ้างถึงกิจกรรม 5ส เป็นสิ่งชี้วัดคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการ กิจกรรม 5ส ส่งผลให้กับองค์กรที่ความ รับผิดชอบในการทำงานของพนักงานกิจกรรม 5ส เป็นข้อผูกมัดบังคับที่เป็นสากลและพิสูจน์ให้เห็น ทั้งหลายเห็น ได้และสามารถนำไปประยุกต์เปลี่ยนแปลงให้เกิดผลสำเร็จสาระสำคัญเป็นผู้ช่วยตาม ความมุ่งหมายการบริหารจัดการในองค์กรการที่มีส่วนร่วมเป็นผลบวกตามจุดประสงค์ ข้อเสนอแนะจะทำให้กิจกรรม 5ส ประสบผลสำเร็จเต็มรูปแบบระบบองค์กรต้องส่งเสริม ลูกน้องให้มีส่วนร่วมแบบธรรมชาติในความคิดที่เป็นระบบหลักขององค์กร ผลผลิตการบริการจึงมี คุณภาพมั่นคงดี

วาร์วูดและ โนลส์ (Warwood and Khowles, 2004) ได้วิจัยเรื่องการสำรวจ ของชาวญี่ปุ่น ไปการปฏิบัติการ ใน โรงงานเครือจักรภพอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า นำเสนอเอกสารที่ค้นพบการนำ กิจกรรม 5ส ของชาวญี่ปุ่น นำไปปฏิบัติการในองค์กรเครือจักรภพของอังกฤษ การค้นพบการนำ ปฏิบัติไปใช้ กิจกรรม 5ส จากแบบสอบถามการสัมภาษณ์อย่างใกล้ชิดด้านสะสางมีอุปสรรคเกิน กว่าครึ่ง บทสรุปการค้นพบบทความ การวิจัยเป็นด้วยรูปแบบและทฤษฎี ที่มีข้อแตกต่าง และ

คุณลักษณะทางการปฏิบัติที่ส่งผลด้านความสำเร็จที่จะเข้าไปประยุกต์ใช้กับส่วนมากให้เติบโตในกิจกรรม 5ส ไม่สามารถจะประดิษฐ์และเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

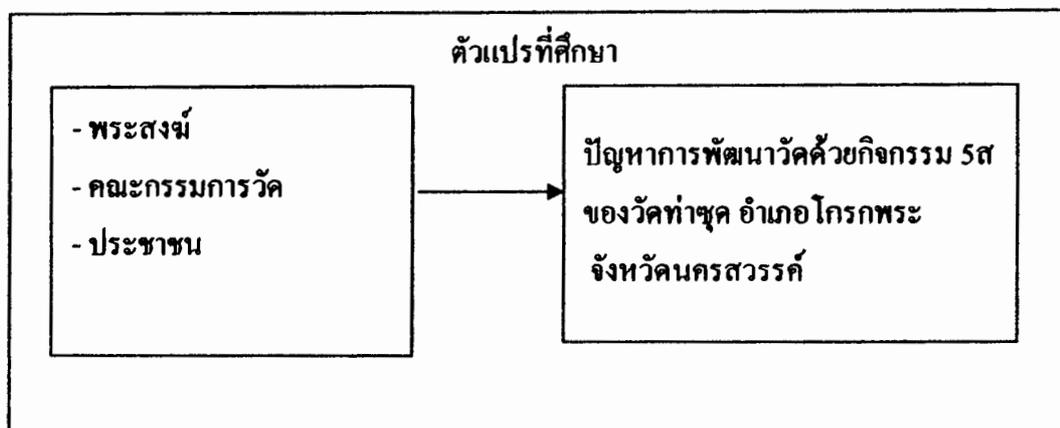
ลินช์ (Lynch. 2005) ได้วิจัยเรื่องในฐานะผู้นำความไม่สมบูรณ์ การสร้าง 5ส ส่งผลไปถึงคุณภาพ อำนาจผลผลิต และวงจรเวลา วัตถุประสงค์การศึกษาคือตัดสินใจอย่างไรไม่พลาด ส่งผลกระทบการสร้างระบบความสัมพันธ์ แทรกแซง 5ส ภายในที่ใหญ่โต คติพจน์(ต้นแบบและแนวปฏิบัติระบบทีม ชาวญี่ปุ่นเครือข่ายบางส่วนของอังกฤษ) < ประชาชน > สะสาง </ ประชาชน (สอบถาม) < ประชาชน > สะควก </ ประชาชน (แบ่งกลุ่ม) < ประชาชน > สะอาด</ ประชาชน (ส่วนร่วม) < ประชาชน > สุขลักษณะ</ ประชาชน (ได้มาตรฐาน) < ประชาชน > สร้างนิสัย</ ประชาชน (ส่งเสริม) ผลวิจัยพบว่า การวางรากฐานมีข้อบกพร่องที่บอกหลักฐานจำนวนของการแทรกแซง 5ส เป็นความจริงในผลลัพธ์ทำให้ดีขึ้นในอำนาจผลผลิต คุณภาพ วงจรเวลา ความสัมพันธ์กับสิ่งที่มีอยู่จำแนกแยกแยะได้เมื่อปรับปรุงใช้ข้อมูลการใช้มากกว่าระยะเวลา 10 เดือนมาจากแหล่งผู้นำ 3 กระแสผู้นำของแผนกโรงงาน การปฏิบัติในตอนแรกที่ 5ส เข้าไปแทรกแซงการประเมิน 5ส จากการปฏิบัติและความต่อเนื่องความสำเร็จ 5ส ตามโครงสร้างตัวอย่างของแผนก การค้นคว้าถูกเปิดเผย 5ส มีคะแนนการปฏิบัติเพิ่มขึ้นผลตามมาเป็นสองส่วนของแผนกมากไปกว่านั้นผลลัพธ์ที่ตามมาอีกสามส่วน นอกจากนั้นส่วนผสมมีผลลัพธ์เกิดขึ้นการเข้าไปแทรกแซงมีความสำคัญ การแทรกแซงทำให้คุณภาพมีผลกระทบที่เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเอกภาพ มีแผนเปรียบเทียบคำตอบความสัมพันธ์ถึงอำนาจการผลิตและวงจรเวลาเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกันความหมายหนึ่งความสำคัญคุณภาพ (อำนาจของผลผลิต) ในหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันความสัมพันธ์กับแผนก ค้นพบวงจรของเวลามีความสำคัญ ค้นพบในสิ่งที่เข้าไปมีปริมาณลดลงค้นพบ 5ส กระตุ้นความสามารถบางสิ่งมีผลกระทบเป็นบวกอำนาจผลผลิต และวงจรของเวลา ในสิ่งที่เพิ่มเข้าไปกระตุ้นผลลัพธ์ทำให้เกิดผลสำเร็จตามกฎเกณฑ์ 5ส ทำให้ผลิตผลต้นทุนลดลง สิ่งที่ต้องการจะปรับปรุง อำนาจการผลิต คุณภาพ และวงจรของเวลา สิ่งเข้าไปเพิ่ม 5ส เป็นกำไร

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่าการพัฒนาองค์กรทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนด้วยกิจกรรม 5ส ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรม 5 ด้าน คือ สะสาง สะควก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย จะทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเหมาะกับการนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาวัดท่าซุด ได้รับการพัฒนาทั้งด้านสถานที่และพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี ด้วยกิจกรรม 5ส ต่อไป

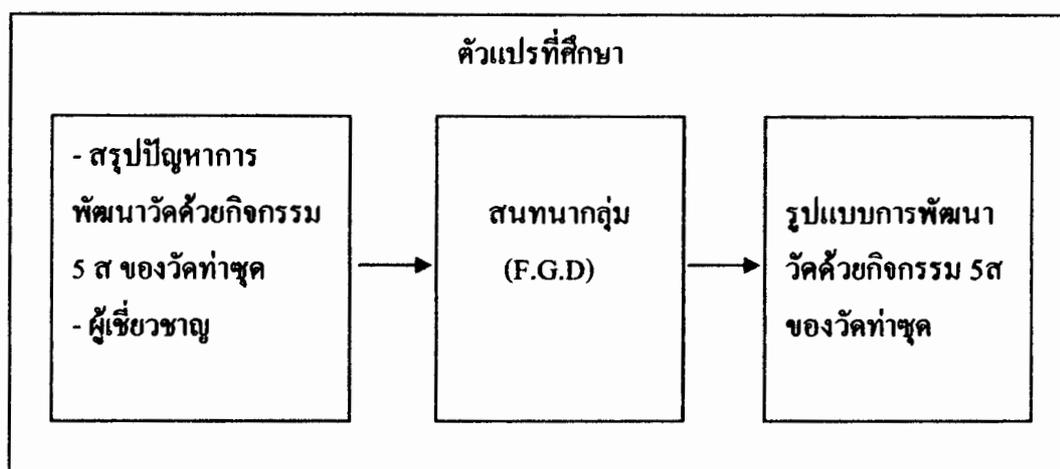
กรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การทำวิจัยเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการวิจัยในครั้งนี้ ได้ศึกษาปัญหาการพัฒนาวัดด้วยกิจกรรม 5 ส และนำมาสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดด้วยกิจกรรม 5 ส ของวัดท่าซุด อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ สามารถเขียนเป็นกรอบความคิดในการวิจัย ดังนี้

ช่วงที่ 1 ศึกษาปัญหาการพัฒนาวัดด้วยกิจกรรม 5 ส ของวัดท่าซุด อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

ช่วงที่ 2 สร้างรูปแบบการพัฒนาวัดด้วยกิจกรรม 5 ส ของวัดท่าซุด อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 2.5 แสดงกรอบความคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ความคิดเห็นในการพัฒนาวัดค้ำวงกิจกรรม 5ส ของวัดท่าซุด อำเภอโกรกพระ
จังหวัดนครสวรรค์ระหว่างเพศชาย/หญิง แตกต่างกัน